

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Matka na rodičovské dovolené a dítě v mateřské škole

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Olga Vaněčková

Vypracovala:
Zuzana Krupilová

České Budějovice, 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 30. března 2013

Zuzana Krupilová

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce PhDr. Olze Vaněčkové za odborné vedení, cenné rady, vstřícný přístup a podporu při zpracování této práce.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá v současné době se rozšiřujícím fenoménem umístování dětí matek na rodičovské dovolené do mateřské školy. Práce představuje základní teoretická východiska dané problematiky. Vymezuje současnou rodinu a její proměny, význam a funkce rodiny, změny v pojetí mateřství a roli matky, dítě předškolního věku, současnou mateřskou školu a aktuální legislativní úpravy rodičovské dovolené. Druhá část práce představuje výsledky dotazníkového šetření mezi matkami na rodičovské dovolené a učitelkami mateřských škol. Šetření zjišťuje, jaké jsou skutečné důvody matek na rodičovské dovolené k umístění dítěte do mateřské školy a jak na tento fenomén pohlíží učitelky mateřských škol.

Klíčová slova: současná rodina, funkce rodiny, mateřství a role matky, dítě předškolního věku, mateřská škola, legislativní úpravy

Abstract

This thesis deals with currently expanding phenomenon of placing children of mothers on parental leave in kindergarten. This work presents the basic theoretical background of the topic. It defines the contemporary family and its changes, meaning and function of the family, changes in the concept of motherhood and the role of mother, a preschool child, current kindergartens and current legislation regulating parental leave. The second part presents the results of a questionnaire survey among mothers on parental leave and kindergarten teachers. The investigation finds out the real reasons of mothers on parental leave for placing a child in kindergarten and how this phenomenon is seen by teachers at a kindergarten.

Key words: contemporary family, function of the family, motherhood and the role of mother, preschool child, kindergarten, legislative changes

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VYMEZENÍ POJMU RODINA	10
1.1 Rodina a její význam	10
1.2 Současná rodina a její proměny	11
1.3 Dítě a problémy současné rodiny	12
1.4 Funkce rodiny	13
1.5 Typy rodin a výchovné styly	16
2 ZMĚNY V POJETÍ MATEŘSTVÍ A ROLI MATKY	18
2.1 Mateřství dnes	18
2.1.1 Pozdní mateřství	18
2.2 Pohled na současnou matku	19
2.2.1 Kariéra, vzdělanost a zaměstnanost matek	21
2.2.2 Dvoukariérová manželství	22
2.3 Oběti a přínosy rodičovství	22
2.3.1 Oběti rodičovství	23
2.3.2 Přínosy rodičovství	23
3 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	25
3.1 Vazba dítěte s matkou	25
3.2 Separační fáze	27
4 DÍTĚ A MATEŘSKÁ ŠKOLA	28
4.1 Vzdělávání v MŠ	28
4.2 Význam MŠ pro dítě	29
4.3 Současný pohled na dítě	30

5	MATKA NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ	32
5.1	Matky s jedním dítětem.....	32
5.2	Matky se dvěma a více dětmi.....	33
6	LEGISLATIVNÍ ÚPRAVY MATEŘSKÉ A RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ	34
6.1	Historie rodičovské dovolené.....	34
6.2	Mateřská a rodičovská dovolená v roce 2013	34
	PRAKTICKÁ ČÁST	36
7	VÝCHODISKA ŠETŘENÍ.....	36
7.1	Cíl a výzkumné šetření.....	36
8	METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	38
8.1	Přístup a použité metody	38
8.2	Výzkumný soubor	38
9	PREZENTACE VÝSLEDKŮ	40
9.1	Grafická prezentace výsledků jednotlivých položek dotazníku určeného pro matky na rodičovské dovolené	40
9.2	Grafická prezentace výsledků jednotlivých položek dotazníku určeného pro učitelky mateřských škol	53
9.3	Vyhodnocení předpokladů	60
10	ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ ZÍSKANÝCH VÝSLEDKŮ.....	62
	ZÁVĚR	65
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	67
	SEZNAM GRAFŮ	69
	SEZNAM TABULEK	70
	SEZNAM PŘÍLOH.....	71

ÚVOD

„Jedna dobrá matka znamená víc než sto učitelů“

(Johan Gottfried von Herder)

„Matka na rodičovské dovolené a dítě v mateřské škole?“ Na tuto otázku hledáme v naší práci odpověď. Odpověď na to, co vede matky k zařazení jejich dětí do mateřské školy, když by se mohly dětem plně věnovat doma. Co nabízí mateřská škola pro dítě jiného, než rodinné prostředí? Domníváme se, že k tomu, aby mohly děti realizovat své vývojové možnosti, potřebují především dobré rodinné zázemí. Rodina a vzájemné vztahy mezi jednotlivými členy, zejména vazba s matkou, jsou pro raný vývoj dítěte nenahraditelné. Předškolní věk je pokládán za nejdůležitější etapu ve vývoji dítěte, dítě se separuje od matky, opouští bezpečí rodiny a vstupuje do dětského kolektivu. Zde nastává ten pravý čas, aby navštěvovalo mateřskou školu. Zde se socializuje, přijímá a respektuje pravidla skupiny, získává mnoho nových poznatků, zážitků a zrychluje se proces jeho osamostatňování. Matky, které pečují o mladšího sourozence dítěte, jsou často touto péčí zaneprázdněné a nemohou plně uspokojit potřeby dítěte staršího. Pokud je mezi sourozenci větší věkový rozdíl, vyrůstá starší dítě téměř jako jedináček. Touha po vrstevnické skupině je zřejmě jedním z hlavních důvodů docházky těchto dětí do mateřské školy.

Jako učitelka mateřské školy se denně setkávám s dětmi a jejich rodiči. V práci se zabýváme tématem dětí navštěvujících mateřskou školu i přesto, že je jejich matka na rodičovské dovolené, často s mladším sourozencem. V poslední době jsou k tomuto fenoménu zaujímány rozdílné postoje veřejnosti, učitelek i samotných matek. Diskutuje se nad tím, co je pro dítě vhodnější, zda výchova matkou nebo vzdělávání v mateřské škole. Z důvodu nedostatečné kapacity mateřských škol je také často poukazováno, že děti matek, které jsou na rodičovské dovolené, zabírají místa dětem matek pracujících. K otevření tohoto tématu také přispěly nové změny v legislativě. Tyto změny umožňují, aby dítě, na které matka pobírá rodičovský příspěvek, navštěvovalo mateřskou školu od dvou let neomezeně. Toto téma se tedy jeví jako poměrně aktuální a doposud není nějak výrazně zastoupeno v odborné literatuře.

Obecným cílem práce bude popsat význam rodiny a mateřské školy pro dítě předškolního věku. V teoretické části práce bude charakterizována současná rodina

a změny v pojetí mateřství a roli matky. Zaměříme se především na důležité vývojové období socializace dítěte předškolního věku a na ranou symbiotickou vazbu k matce. Jsou zde popsány typy rodin a její funkce, současná mateřská škola, v příloze uvádíme aktuální legislativní úpravy rodičovské a mateřské dovolené. Cílem praktické části práce je zkoumat a popsat důvody, které vedou právě matky na rodičovské dovolené k zařazení staršího dítěte do mateřské školy a ukázat jejich pohled na tento způsob péče. Prostřednictvím šetření zjišťujeme, jaký význam má pro matky docházka jejich dětí do mateřské školy. V praktické části jsme zvolili kvantitativní výzkum a prostřednictvím dotazování zjišťujeme skutečné důvody matek k umístění dítěte do mateřské školy. Dotazujeme se také učitelek mateřských škol na jejich názory a připomínky k dané problematice.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU RODINA

1.1 Rodina a její význam

Rodina je základem společnosti a je její nejdůležitější institucí. Každá rodina je svým způsobem jedinečná, unikátní a neopakovatelná. „*Definuje se jako skupina osob, jež jsou většinou spojeny manželstvím, žijí v jedné domácnosti a sdílejí obvykle společný stůl*“. (Jeřábková, 1993, s. 20)

V průběhu lidské civilizace byla právě rodina nejvíce zasažena a nově ovlivňována, měnily se postoje společnosti k rodině a k domácnosti. V minulosti se převážná část výchovy uskutečňovala přímo v rodině, byla jejím hlavním cílem a žádoucí byl velký počet dětí. Děti znamenaly pro rodinu bohatství a sociální jistotu. Dnes jsou v převaze spíše rodiny s jedním nebo dvěma dětmi, což znevýhodňuje zejména děti, protože u nich dochází k deficitům v základních socializačních poznatcích. Tyto poznatky děti získávají právě pak mimo rodinu ve vrstevnických skupinách, především v mateřské škole. Proto je velmi důležité, aby děti mohly mateřskou školu navštěvovat a trávit v ní čas se svými vrstevníky.

Pro dítě je rodina důležitou sociální skupinou, ve které nalézá zázemí, utváří se zde jeho identita, uspokojuje jeho potřeby a zprostředkovává mu prvotní zkušenosti. Je pro něj zdrojem názorů a postojů a dítě v ní tráví podstatnou část svého života. K tomu, aby rodina úspěšně fungovala, je zapotřebí: soudržnost, adaptabilita a komunikace.

Sobotková (2007) uvádí, „*že rodina je primárním kontextem lidské zkušenosti od kolébky až po hrob*“ (Sobotková 2007, s. 11, 72)

„*Rodina se do dítěte promítá svým životním způsobem; tím, oč usiluje; tím, jak naplňuje čas; tím, jak se její členové k sobě navzájem chovají, jak řeší své problémy a rozpory; tím jak se mají rádi či neradi; tím, jaký styl soužití v ní panuje. Z toho plyne, že rodina není jenom vnějším prostředím dítěte, ale že vstupuje atmosférou do jeho nitra, že toto nitro do určité míry tvoří, že v určitém smyslu nitro dítěte přeměňuje.*“ (Helus, 1984, s. 101)

1.2 Současná rodina a její proměny

Změny v současné společnosti vedou, mimo jiné, i k proměnám rodiny. Rodina je stále na prvním místě ve výchově dítěte, ale potřeba zabezpečit rodinu vede rodiče často k tomu, že děti tráví více času v institucích, než tomu bylo v minulosti.

„Činnosti, které dříve zajišťovala rodina, jsou nyní nahrazovány společností. Dětem chybí společně vykonávané činnosti, které posilují rodinné pouto. Specifičnost mužské a ženské role je na základě různých vlivů („rovnoprávnost mužů a žen“, feministické hnutí), stále více stírána“. (Šulová in Gillernová, 2011, s. 108)

Současnou rodinou myslíme rodinu, která se odlišuje nějakými znaky od rodiny nesoučasné, někdejší. Současná rodina je podle Heluse (2007):

Rodinou *nukleární (jádrovou)*, která pozůstává z několika málo lidí – tvořících její „jádro“. Ono jádro tvoří manželská nebo partnerská dvojice – hovoříme tedy o *rodině manželské*. Manželé jsou také otcem a matkou svých dětí, resp. pečují o děti přisvojené, či děti z předchozích manželství – zde hovoříme o *rodině dvougenerační*. Těmito znaky se liší současná rodina od rodiny tzv. velké, vícegenerační.

Dalším znakem současné nukleární rodiny je, že je to rodina *intimně vztahová*. Tím rozumíme, že funguje jako „soukromý prostor“. V této rodině má hlavní význam centrální vztahová zóna proniknutá citovou blízkostí jádrových osob.

Posledním znakem současné rodiny je *privátní individualizace*, což znamená, vymanění se z pout tradice. (Helus, 2007, s. 137 - 139)

Současná rodina se vyznačuje především poklesem sňatečnosti a s tím spojeným poklesem porodnosti a tendencí odkládat mateřství až na pozdější dobu a to převážně v ekonomicky vyspělých zemích. Rodina je často pouze s jedním, maximálně dvěma dětmi. Výjimečně mají rodiče děti tři a více. Sourozenectví je však významné tím, že poskytuje prostor pro formování partnerství a má pro děti velký psychologický význam. Dítě staršího sourozence napodobuje a částečně se s ním ztotožňuje. Na druhou stranu s sebou nese sourozenectví i konflikty, hádky, závist a žárlivost. Zde je důležité, nakolik rodiče dokážou svým zásahem situaci ovlivnit a usměrnit tak, aby mezi sourozenci vznikaly kompromisy a vzájemný respekt. Neméně důležité je pořadí narození dítěte. Mezi sourozenci vzniká – tzv. sourozenecká konstelace, kdy jsou pořadím narození dětí ovlivněny jejich vzájemné vztahy. Předmětem mnoha

diskusí jsou také pozitiva a negativa jedináčkovství. Právě děti, které nemají možnost kontaktu s vrstevníky, navštěvují mateřskou školu velmi rády.

1.3 Dítě a problémy současné rodiny

Dítě pro svůj zdárný vývoj nejvíce potřebuje, aby kolem sebe mělo „své lidi“. Zpravidla jsou to především rodiče, kteří jej zahrnují láskou a poskytují mu bezpečí. Jen v prostředí, kde jsou nastoleny ty správné city a přijetí se může dítě zdárně vyvíjet.

Dnešní doba je poněkud uspěchaná a děti čím dál více času tráví v institucích, než doma. V naší práci se zabýváme otázkou, co „navíc“ může nabídnout dítěti mateřská škola oproti rodině. Rodiče mnohdy nechávají dítě v mateřské škole celý den, ale pokud se mu po příchodu domů a v dalším volném čase věnují, vývoj dítěte by neměl být nijak ohrožen. M. J. Championová (1995) říká, že: *„pro dítě není důležitá kvantita rodičovství (tedy zda jeden či dva rodiče), ale kvalita rodičovství.“* (Championová in Sobotková, 2007, s. 176)

Pokud dítě strádá především nedostatkem citů a zájmu ze strany nejbližších lidí, postupem času se v jeho chování začínají objevovat nedostatky. Je tedy důležité se zabývat tím, jaké místo dítě v rodině vlastně má, a čím se rodina do dítěte promítá. Stabilita současných rodin je ohrožena, stále častěji zaznamenáváme nárůst rozvodů. V souvislosti s rozvody hovoříme o tzv. resilienci rodiny, kdy se uvádí, že: *„resilience je taková vlastnost rodiny, která jí umožňuje udržet si zavedené vzorce fungování i když je konfrontována s rizikovými faktory = je to elasticita.“* (Sobotková, 2007, s. 80)

Rozvod rodičů a tím způsobený život dítěte mimo pevný rodinný svazek způsobuje, že mnoho dětí vyrůstá v nestabilním a často proměnlivém prostředí. Tyto děti jsou často vystrašené, a z důvodu citové nejistoty se v mateřské škole špatně adaptují. Musí si zvykat na nového partnera matky/otce, na jejich děti – tedy na nevlastní sourozence, ale i na další babičky a dědečky. Naopak dítě z rodiny, která skýtá jen jednoho rodiče, je v pozdějším věku více ohroženo problémy s genderovou rolí. Dnešním dětem často chybí velmi důležitá zkušenost s prarodiči. Většina z nich je buď ještě zaměstnaná, anebo mají „svůj život“ a „své zájmy“. Všechna výše jmenovaná fakta pro dítě znamenají další zátěž, traumata a mohou způsobit životní krize.

1.4 Funkce rodiny

V této kapitole se zabýváme tím, jaké funkce musí rodina plnit, aby se v ní dítě rozvíjelo tím správným směrem. Dítě, které vyrůstá v rodině, která je z hlediska jeho potřeb plně funkční, se dokáže bez problémů začlenit do dětského kolektivu.

Helus (2007) rozlišuje tyto základní funkce rodiny:

Rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života. Jsou to především potřeby biologické, potřeba bezpečí, lásky a přiměřeného množství a intenzity podnětů. Uspokojuje potřebu organické přináležitosti dítěte – tj. potřebu domova a potřebu mít „svého člověka“. To je důležité pro získání základní (bazální) životní jistoty.

Rodina poskytuje dítěti od nejútlejšího věku akční prostor – prostor pro jeho aktivní projev, seberealizaci a součinnost s druhými, uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení, učí dítě chápat předměty jako hodnoty, chránit je a udržovat v pořádku. Dítě zde získává i své osobní věci a začíná si uvědomovat pojmy „já mám“, „my máme“.

Rodina výrazně určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce/dívky, dítě si uvědomuje genderové rozdíly – vzor matky a otce, získává zkušenosti se sourozenci. Rodina skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady, díky nimž se i dítě učí empatii a zakládá, upevňuje a dále rozvíjí v dítěti vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého, dítě je zapojováno do společných činností rodinného kolektivu.

Rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů – zejména do vztahů s prarodiči, s mladšími a staršími sourozenci, strýci a tetami a jejich prostřednictvím navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a o světě. Rodina je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré vyslechnutí, radu a pomoc. Je útočištěm v situacích životní bezradnosti.

Z hlediska funkčnosti vzhledem k dítěti dělíme rodiny na:

- Rodiny stabilizovaně funkční – tyto rodiny spolehlivě zajišťují dětem kvalitní socializační podmínky, rodina plní vůči dětem své poslání.

- Funkční rodiny s přechodnými, více či méně vážnými problémy – tyto problémy členové rodiny dokážou vždy posléze vyřešit, a díky nim se jejich postavení ještě více upevní. Do této oblasti spadá asi většina rodin. Případné problémy si rodina včas uvědomuje a řeší je sama.
- Rodiny problémové – zde už nejde jen o problémy, ale o to, že tyto problémy brání tomu, aby rodina dobře plnila svoje funkce. Její členové čelí krizi a hrozbě rozpadu, na řešení problémů již sami nestačí a hledají pomoc. Často dojde k rozchodu a hledání způsobu, jak situaci vyřešit, aby jí děti trpěly minimálně.
- Rodiny dysfunkční – zde jsou některé z funkcí vážně a dlouhodobě narušeny, děti jsou ohroženy. Zde je nutno, aby zasáhly vnější instituce, rodina se ale nezvládá řídit jejich radami a často nechápe učiněná opatření (např. rodiny, které jsou zatíženy alkoholismem, vleklými krizemi, podprůměrným příjmem, bez stálého bydlení). Rozchod těchto rodičů zanechává na dítěti traumatické a dlouhodobě působící následky.
- Rodiny afunkční – rodina neplní svůj účel a dítě ohrožuje. V rodině se kumulují nejrůznější patologické jevy, zájem o dítě je nenávistný. Tito rodiče jsou zpravidla soudem zbaveni rodičovských práv a dítě je umístěno v zařízení náhradní rodinné péče. (Helus, 2007, s. 149, 151, 152)

Do mateřské školy jsou často přijímány děti, které ještě nejsou připraveny se odpoutat od matky a začlenit se do kolektivu vrstevníků. Snažíme se zjistit, co může být důvodem problémů dítěte, a naši pozornost ubíráme směrem, v jakém prostředí (rodině) dítě vyrůstá. Děti, které se odlišně projevují, velmi často vyrůstají v rodině, která se potýká s nějakými problémy.

Nejčastější typy problémově zatížených rodin jsou:

- Nezralá rodina – zpravidla se jedná o rodiče mladé, kteří dítě neplánovali a jsou jím zaskočení. Dítě je pro ně nejprve nechtěné, později se ale postoj k dítěti upraví, nicméně nezralost a smíšené pocity (kladné i záporné) se na výchově zpočátku podílí.
- Přetížená rodina – rodina se jeví na první pohled jako bezproblémová, rodiče nepostrádají výchovatskou zralost, děti mají rádi, a přesto dítě strádá

v uspokojování svých potřeb. Přetížení může být různé, jsou to buď konflikty, nebo narození dalšího dítěte, nemoc v rodině, ekonomické problémy, citové strádání).

- Ambiciózní rodina – rodiče jsou nadměrně pohlcováni potřebami, které se vážou k jejich vlastnímu uplatnění, vzestupu, seberealizaci. To vše na úkor jejich dětí, které však obdarovávají a argumentují, že se dětem vlastně obětují. Je to však obdarovávání pouze jednostranné, děti bývají neuspokojené, chtějí ještě víc, chybí jim však láska, soucit, solidarita.
- Perfekcionistická rodina – rodina tlačí na dítě podávat co nejlepší výkony, být nejlepší. Mnohdy je to v rozporu se schopnostmi, možnostmi a zájmy dítěte. Dítě je tak vystaveno permanentní zátěži, je vyčerpané a úzkostné, že neobstojí.
- Autoritářská rodina – rodiče dítěti neustále přikazují a zakazují, dítě se nemůže samo rozhodovat. Často jsou používány tresty a to jak psychické, tak i fyzické. Důsledky bývají různé, dítě může být apatické nebo naopak impulzivní.
- Rozmazlující rodina – rodiče se dítěti ve všem podřizují, což má za následek, že dítě není zodpovědné, nepřizná svůj omyl a nedostatek, nedá zapravdu druhým, nepřekoná samo sebe, nevynaloží žádné úsilí.
- Rodina nadměrně liberální a improvizující – dítě strádá nedostatkem řádu, nejsou mu vytyčovány jasné výchovné cíle. Dítě trpí přemírou volnosti, se kterou si neví rady.
- Odkládající rodina – rodiče dítě často svěřují do péče jiné osobě. Dítěti se ztěžuje vytváření vztahu k „mým věcem“, „mému domovu“, „mým povinnostem“. Je zde nebezpečí citového strádání.
- Disociovaná rodina – charakteristické je to, že jsou vážně narušeny (disociovány) důležité vztahy a to jak vnější, tak i vnitřní. Vnější mohou být izolovanost, omezení kontaktů s jinými rodinami, příbuznými, rodina je uzavřená sama do sebe. Rodina je konfliktní a tak se izolovaností konfliktům brání. Vnitřní vztahy – vztahy mezi členy rodiny, napětí, neklid, napadání, hádky (často se toto stává v době rozvodu). (Helus, 2007, s. 153 – 162)

1.5 Typy rodin a výchovné styly

Ve vztahu k péči o dítě nás bude dále zajímat, jaký přístup a způsoby výchovy rodiče u svých dětí uplatňují. Dítě by mělo mít určitý řád, který mu poskytuje potřebu jistoty a bezpečí. Rodinu můžeme definovat jako systém, přičemž systém je souborem částí a vztahů mezi nimi. Nesmíme ale opominout, že každá rodina je svým způsobem neopakovatelná a unikátní. V klasické práci D. Kantora a W. Lehra jsou rozlišeny tři základní typy rodin:

1. *„Uzavřený rodinný systém – je typický pevnými strukturami (rigidní prostor, pravidelný čas a stálá energie) jako vztažnými body pro řád a změnu.*
2. *Otevřený rodinný systém – řád a změna vyplývající z interakce relativně pevných, ale vyvíjejících se rodinných struktur (pohyblivý prostor, proměnlivý čas a pružná energie)*
3. *Náhodný (nepravidelný) rodinný systém – všechny struktury jsou nestabilní (rozptýlený prostor, nepravidelný čas a fluktuující energie).“*

(Sobotková, 2007, s. 52 - 53)

Přístupů k rozlišení stylů rodičovského chování a jednání, je mnoho. Mezi nejpoužívanější patří typologie dle Baumrindové, která rozlišila, v návaznosti na starší typologie, čtyři typy rodičovských výchovných stylů:

1. **Autoritářský** – vyznačuje se vysokým stupněm direktivnosti a rigidnosti v prosazování požadavků na poslušnost dítěte. Rodiče dítěti neustále přikazují, často ho i trestají. Dítě se sice podřídí, ale buduje to v něm vlnu nenávisti vůči okolí a má potřebu svoje emoce někde „vybít“ na slabším jedinci, zvířeti, či věci.
2. **Povolující** – dítěti je poskytována maximální volnost, požadavky jsou žádné nebo minimální, tresty se téměř neobjevují. Dospělý se spíše spoléhá na to, že dítě samo „přijde k rozumu“.
3. **Styl opřený o autoritu** – rodiče dětem jasně vymezí co je správné a co ne. Na rozdíl od stylu autoritářského rodiče s dítětem komunikují a snaží se, aby dítě jejich požadavkům rozumělo. Rodiče jsou pro dítě vzorem, autoritou hodnou následování, dítěti pomáhají a poskytují mu podporu.

4. Zanedbávající – tento styl je charakteristický lhostejností rodičů k dítěti. Rodiče na dítě nekladou žádné nároky, neprojevují o něj zájem, jsou citově chladní a odmítají jej. (Baumrindová in Helus, 2007, s. 169)

2 ZMĚNY V POJETÍ MATEŘSTVÍ A ROLI MATKY

2.1 Mateřství dnes

Mateřství představuje razantní změnu v životě ženy, přeuspořádání hodnot, nové zkušenosti a zážitky. Dnešní společnost nahlíží na matky jinak než v minulosti, žena není jen ženou v domácnosti, ale často se během rodičovské dovolené i sama realizuje. Hlavním znakem současného mateřství je, že se oproti minulosti rodí dětí méně. S poklesem porodnosti přibývá více žen, resp. rodin, které jsou bezdětné, nebo jen s jedním dítětem.

„Celková porodnost u nás dramaticky klesala od změny politického režimu roku 1989 do roku 1996, kdy se stabilizovala a ročně se průměrně narodí 90 tisíc dětí.“

(Možný, 2004, in Sobotková 2007, s. 154)

Kolem roku 2005 se začalo rodit více dětí, protože své mateřství realizují ženy z početné kohorty narozené v letech 1974 – 1978. V polovině roku 2006 statistici uvedli, že na jednu ženu v reprodukčním věku připadá 1,28 dítěte.

(Sobotková 2007, s. 154 - 155)

Možný (2002) uvádí, že se na počátku 21. století každé páté dítě rodí v České republice mimo manželství. (Možný, 2002, s. 39)

Podle údajů Českého statistického úřadu se v roce 2010 už dvě z pěti narozených dětí rodily ženám, které v době porodu nebyly vdané. (www.czso.cz)

2.1.1 Pozdní mateřství

Dalším znakem současného mateřství je jeho odkládání na pozdější dobu. Načasování mateřství na určitou dobu je ovlivněno mnoha okolnostmi. Žena se tak rozhoduje až poté, co je emocionálně připravena mít dítě. To platí zvláště u starších matek, mladší matky berou mateřství spíše jako instinkt či osud. Právě ona emocionální zralost uvádí starší rodiče do výhody, co se týče přístupu k dítěti a jeho výchově. Starší matky jsou vyrovnanější, lépe snášejí případné zdravotní problémy dítěte a také podle výzkumů své děti déle kojí. Proč se tedy některé ženy stávají matkami později? Výzkumy naznačují, že rozhodnutí, zda mít či nemít děti, je činěno mnohem dříve, a že ženy se jej velmi pravděpodobně drží. U žen, které mateřství odkládají záměrně, je naopak dlouhodobě

přítomen záměr stát se matkou, ale jeho realizace se odkládá. Jedním z důvodů bývá dosažení zmíněné emocionální jistoty a připravenosti, druhým podstatným důvodem je profese a třetím potřeba finanční jistoty. Mateřství častěji odkládají vysokoškolsky vzdělané ženy, které se nejprve zaměřují na budování kariéry, a až poté zakládají rodinu. Tyto ženy mají celkově méně dětí a častěji zůstávají dobrovolně bezdětné. (Sobotková, 2007, s. 154, 158, 159)

Věk matek neustále stoupá a výjimkou nejsou ani matky starší 35 let (jejich počet se odhaduje na 6%). V roce 2010 přesáhl podíl vysokoškolaček mezi rodičkami 20 %, ale bylo to spíše způsobeno tím, že se v populaci zvýšil podíl žen, které vysokoškolského vzdělání dosáhly. (www.czso.cz)

Vlivem dramatického posunu v normách a postojích, posílením individualismu, seberealizací jedince a jeho práv, došlo k četným změnám v oblasti rodiny a partnerských vztahů. Mladí lidé změnili hodnotovou orientaci, která se projevila v odlišném přístupu k životním rozhodnutím. Jsou si více vědomi odpovědnosti za vlastní život. Více než rodičovství upřednostňují jiné životní hodnoty. K zakládání rodiny přistupují se zvýšenou odpovědností. Dítě již pro mnohé mladé páry není osou a cílem partnerského vztahu, ale pouze jednou z možností, jak se realizovat.

(Gillernová a kol., 2011, s. 107)

2.2 Pohled na současnou matku

V minulosti bylo zaběhlým trendem, že žena nemůže mít obojí – rodinu i kariéru. Ještě stále se setkáváme s předsudky a názory, že žena, která má malé dítě a chodí do zaměstnání je „matkou krkavčí“. Ženy, které chodí do zaměstnání a dítěti je méně než 3 roky, jsou u nás spíše výjimkou. Přitom je to zejména právo matky, jak se rozhodne sladit mateřské povinnosti, práci a společenský život. Řada žen se do zaměstnání vrátit brzy prostě musí, aby o místo nepřišla, tím spíš matka samoživitelka nebo žena, jejíž partner sám rodinu neuživí.

Pro některé matky je mateřská a rodičovská dovolená tou nejhezčí částí života, pro jiné znamená období, které se snaží překlenout a opětovně se potom naplno věnovat své kariéře. Spousta žen plánuje dítě, ale ne mateřskou dovolenou! Jsou však také ženy, které dokážou sladit rodičovskou dovolenou a kariéru, aniž by jejich dítě pocítilo nedostatek rodičovské lásky a péče.

Matky bychom mohli rozdělit na matky, které:

- Věnují péči pouze dítěti, nebudují kariéru a ani nemají žádné koníčky.
- Budují kariéru a dítě je v péči chůvy, prarodičů nebo v jeslích.
- Jsou na rodičovské dovolené a částečně pracují.

Nelze určit, který z těchto modelů je nejlepší, vždy záleží na osobnosti matky a dítěte a na tom, co je pro ně nejvhodnější. Neměl by se ale opomíjet fakt, že jde především o blaho dítěte, a že by matka měla s dítětem především vše „sdílet“.

Marksová – Tominová (2009) ve své knize Rodina a práce uvádí:

„Opustí-li žena – matka všechny své koníčky, přestane se stýkat s přáteli a veškeré své konání zaměřuje jen na péči o domácnost a dítě, může propadat pocitům osamění a odtrženosti od okolního světa. Dá se říci, že péče o dítě je dlouholetý pracovní úkol s velmi nejasnými výsledky a špatným finančním ohodnocením.“

(Marksová - Tominová, 2009, s. 10)

Je tedy důležité, aby se žena nezaměřila pouze jen na dítě, ale i na sebe, na něco, co přímo s dítětem nesouvisí. Měla by si udržet alespoň částečnou nezávislost a samostatnost. Nemít pocitu viny, když na chvíli dá dítě hlídat otci, do školky, či jiné osobě. Ne nadarmo se říká: spokojená matka – spokojené dítě. Je nesmyslem tvrdit, že množství hodin strávených s dítětem zaručuje kvalitní péči, blaho dítěte je však na prvním místě. Matka, která je s dítětem doma a neustále přemítá, co všechno jí „utíká“, dítěti moc neprospěje, a kdyby byla v zaměstnání, tak to vyjde nastejno. Neměli bychom tedy odsuzovat matky, že své děti do mateřské školy „odkládají“, i ony si potřebují občas odpočinout a získat čas na vyřízení svých záležitostí.

Pokud se žena rozhodne nebo musí nastoupit do práce dřív, než je obvyklé, musí pro dítě zajistit odpovídající péči. Změna legislativy, kdy mohou mateřskou školu navštěvovat děti již od dvou let věku, toto matkám umožňuje. Žena ale stojí před problémem, jak zajistit odpovídající péči o její dítě, když není do mateřské školy přijato. Mnohé mateřské školy takto malé děti odmítají. V prvním případě se snaží zajistit na hlídání někoho z rodiny, většinou prarodiče. Kdo má v dnešní době nepracující, fungující prarodiče, má velké štěstí. Vzhledem k prodlužujícímu se věku odchodu do důchodu se toto stává spíše vzácností. Z dalších institucí připadají většinou

jesle, soukromá chůva (ta je však pro mnohé finančně nedostupná), tzv. denní matka (hlídání dítěte některou z jiných matek na rodičovské dovolené), nebo na rodičovskou dovolenou nastoupí místo matky otec dítěte. Jednou z variant je umístění dítěte do firemní školky. Jejich rozšíření je však u nás teprve v začátcích, a tyto jsou založeny pouze u velkých a bohatých firem. U firemních školek odpadá starost jak sladit pracovní dobu s otevíracími hodinami školky a během dne máte možnost své dítě navštívit. (Marksová – Tominová, 2009)

2.2.1 Kariéra, vzdělanost a zaměstnanost matek

Zatímco v poválečném období byly ženy ze dvou třetin v domácnosti, v 50. letech již obsazují nízkostatusové pozice v průmyslu a zemědělství. V 60. letech vstupují do administrativy a služeb, ustupují z pozice dělnice a zlepšují svůj sociální status, pracují v komfortnějším prostředí. V 70. letech do práce nastupuje generace středně a vysoce vzdělaných žen ve větším počtu, než kdy předtím. Stoupá podíl manželských svazků ženy a muže s vysokoškolským vzděláním. Nejvyšší podíl zaměstnaných žen v poválečném období kulminuje v 80. letech (v roce 1985 to je zhruba 46,2 % žen). Dochází k prosazení žen ve vysokoškolských pozicích a k prvním zkušenostem s déletrvajícemi dvoukariérovými manželstvími. V 90. letech vstupují ženy i do podnikání, ale také mají první zkušenost s nezaměstnaností – v průměru 39 % žen nemá práci. (Čermáková, 2000, s. 85 - 86)

V současné době není role ženy jen být matkou, žena musí práci kombinovat s rodinou, přičemž *„neplacená práce v domácnosti není většinou chápána jako práce, je silně podceňována a spolu s výchovou dětí bývá považována za součást přirozenosti ženy“*. (Tuček, 2000, s. 66)

Ženy jsou oproti mužům v nevýhodě, když musí kvůli mateřství svoji práci přerušit, zvláště pokud pracují v profesích, kde je kariéra závislá na nepřerušené, stabilní dráze. Ženy často řeší otázku, jak rozloží své rodinné a pracovní závazky. Mateřská a rodičovská dovolená ženě v mnoha případech „komplikuje“ návrat do práce, žena je několik let vytržená z kolektivu a její kvalifikace „zastarává“. Velmi často, když se vrátí z rodičovské dovolené, je přerazena na jinou práci, dostane jen částečný úvazek nebo je její místo úplně zrušeno.

Ženy vysokoškolačky a podnikatelky kladou větší důraz na seberealizaci v práci a chtějí být více emancipované. Dříve studium žen ovlivňovaly časné sňatky a nízký věk ženy při narození dítěte – žena už nestihla dostudovat. Nyní, vzhledem k prodlužujícímu se věku narození prvního dítěte, má žena šanci započít kariéru ještě před mateřstvím.

„Více než 50 % rodinných domácností je vzdělanostně homogenních. Zcela neobvyklé jsou páry s výrazně rozdílným stupněm vzdělání partnerů. Ve většině nehomogenních dvojic se jedná o rozdíl jednoho vzdělanostního stupně.“ (Tuček, 2000, s. 34)

2.2.2 Dvougariérová manželství

Dvougariérové rodiny začínají být v sociologii diagnostikovány ke konci 60. let 20. století, kdy začínají pracovat a podnikat kromě ostatních žen i ženy provdané, mající děti. Ženám již nestačilo realizovat se jen jako matky a hospodyně, ale měly potřebu se také prosadit a uplatnit. Přestalo platit, že žena, která pracuje, nemá rodinu a děti. Postupně se ale vytvářely stereotypy, že pracující žena nemůže být dobrou matkou, že rodina tím trpí. Tato manželství však bývají častěji bezdětná nebo mají dětí méně. Ve dvougariérovém manželství se očekává zejména od muže, že se bude podílet na chodu domácnosti a péči o děti, stejnou měrou. Mnohé sociologické výzkumy však prokázaly, že se v rodině stále uplatňuje genderová nerovnost – i přesto, že žena pracuje, téměř veškerá péče o rodinu a děti zůstává převážně na ní. Muži pokládají mateřství ženy jako její přirozený úděl a výsledek jejího zcela svobodného rozhodnutí a volby. K určité nerovnosti dochází i při obsazování pracovních míst, kde je stále dávána přednost mužům, zejména ve vedoucích pozicích. Pokud už žena vysokou pozici získá, zpravidla má za stejnou práci nižší plat než muž. (Maříková, 2000, s. 101, 113)

2.3 Oběti a přínosy rodičovství

Dříve, v tradičních rodinách, bylo narození dítěte sezdaným rodičům považováno za samozřejmost. Manželství byla uzavírána velmi často za rozhodujícího vlivu rodičů kvůli získání potomstva. Potomek byl především pracovní silou, dědicem rodinného majetku, garantem péče o rodiče až zestárnou, ale i povinností. Mít děti bylo motivováno i nábožensky. Bezdětnost byla tragédií, ale i prohřeškem. (Helus, 2007, s. 143)

Dnes se již partneři sami svobodně rozhodují, zda si dítě pořídí, či ne. Velmi často přemýšlí nad tím, jaké oběti a zároveň i přínosy by pro ně rodičovství znamenalo.

2.3.1 Oběti rodičovství

Z obětí to jsou zpravidla zásah do kariéry matky - kterou to zpomalí, zásah do způsobu života a omezení osobní svobody. Právě ona ztráta svobody je brána jako hlavní důvod odkládání mateřství. Partneři se také obávají toho, že po narození dítěte utrpí jejich partnerský vztah, že vzhledem k vyčerpání matky bude narušen i sexuální život dvojice. Budoucí rodiče si uvědomují, že musí být dostatečně finančně zabezpečeni, někteří se obávají, zda jsou vůbec připraveni vzít na sebe odpovědnost se o dítě ve všech směrech dobře postarat.

Campbell, Michaels a jiní (1988) uvádějí tyto další důvody dobrovolně bezdětných párů:

- „*Rodičovství je nezvratné rozhodnutí, nelze je vzít zpět.*
- *Některé ženy a muži se obávají, že by nebyli dobrými rodiči.*
- *Některé páry nechtějí přivést děti na svět, kde hrozí nukleární konflikt a kde jsou další vážné globální problémy.*“

(Campbell, Michaels in Sobotková, 2007, s. 157)

2.3.2 Přínosy rodičovství

Být rodičem ale přináší i pozitiva. Dítě dává životu partnerů hlubší smysl, sbližuje je a motivuje je k tomu, aby do dítěte promítli a vložili ze sebe jen to nejlepší.

Sobotková (2007) ve své knize Psychologie rodiny uvádí tyto přínosy rodičovství:

- Rozvoj vztahů: žena vidí manžela v nové roli otce, manžel vidí svou ženu v nové roli matky. Mateřství je také základem pro nová přátelství s jinými matkami a s rodinami, které mají malé děti.
- Osobní naplnění: mateřství dodává pocit osobní hodnoty a smysluplnosti života.
- Je to pokračování rodu, prostřednictvím dětí přesáhne jejich rodina do budoucnosti.

- Je to výzva, zdroj podnětů, dává lidem příležitost poznávat sebe i druhého tak, jak by to bez dítěte nebylo možné.
- Rodičovství je známkou dospělosti. (Sobotková, 2007, s. 158)

3 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

3.1 Vazba dítěte s matkou

K tomu, aby dítě mohlo opustit bezpečnou náruč matky, a mohlo navštěvovat mateřskou školu, je třeba, aby mělo z raného věku s matkou navázanou pevnou vazbu. Pokud tuto vazbu dítě nemá, v mateřské škole se následně obtížně adaptuje a je vystaveno nadměrné zátěži. Prvopočáteční zkušenost z rodiny je tedy pro dítě nezastupitelná a mateřská škola ji nemůže nijak nahradit. Mezi matkou a dítětem po narození pokračuje vztah, který se vytvořil už v prenatálním období. Novorozenec má vrozené dispozice rozeznat svoji matku čichem, sluchem i zrakem za předpokladu, že tomuto předcházela těsná blízkost matky k dítěti ihned po porodu.

V kojeneckém období, které trvá od 2 do 12 měsíce věku, kojeneček prochází tzv. receptivní fází, kdy je „otevřen“ okolnímu světu a jeho podnětům. Prostředkem socializace dítěte je sociální učení – tj. mezilidská interakce. Pro malé dítě je nejlepší, když se o něj starají jeho nejbližší lidé, zejména matka, jejímž prostřednictvím se dítě socializuje a rozvíjí. Matka, která je citově chladná a lhostejná, nemůže u dítěte uspokojit potřebu citové jistoty a bezpečí. Dítě může trpět citovou deprivací nebo subdeprivací a posléze nedokáže navazovat vztahy s jinými lidmi. (Vágnerová, 2000, s. 38, 42)

„M. Mahlerová (1975) nazývá období mezi 3. a 6. měsícem symbiotickou fází. Symbióza znamená úzké spojení, resp. téměř splynutí, dítěte s matkou. „Prožitek jistoty a bezpečí, který dítě v symbiotickém vztahu s matkou získá, je základem dalšího pozitivního rozvoje dětské osobnosti.“ (Vágnerová, 2000, s. 61)

Tato vazba usnadňuje adaptaci dítěte na svět a je základem budoucího pocitu jistoty a tím i předpokladem k následnému osamostatňování.

René Spitz ve své knize Hospitalismus (1940) píše, že děti, které neměly vztah s matkou, jsou ochromeny ve svých vývojových možnostech a výrazně zaostávají. Tyto děti bývaly i častěji nemocné a dříve i často umíraly.

„Podle Spitze dítě potřebuje psychickou fúzi (splynutí) s matkou.“ (Helus, 2009, s. 46)

Tuto koncepci následně rozvinul také John Bowlby, který taktéž hovoří o tzv. připoutání dítěte k matce. Na teorii Bowlbyho navazovala Ainsworthová, která popsala různé druhy připoutání a jejich důsledky:

- Připoutání bezpečné a spolehlivé – vznikne, když je matka dítěti plně dostupná. Dítě se cítí bezpečně, je aktivní, hraje si, objevuje, prozkoumává. Po odloučení od matky rychle navazuje opětovný kontakt.
- Připoutání úzkostně vyhýbavé – matka je dítěti někdy dostupná a jindy nedostupná. Matka může být přítomna, ale myslí na své věci a problémy a dítě zůstává bez opory. Jindy ale naopak se toto snaží dítěti vynahradit a věnuje se mu co nejvíce. V tomto případě děti po návratu matky reagovaly nejprve odtažitě, byly nedůvěřivé a opatrné – poznamenány vnitřním konfliktem.
- Úzkostně vzdorující připoutání – matčina nedostupnost se stupňuje. Dítě si zvyká o matčinu dostupnost „zápasit“ různými prostředky (neklidem, vzdorem, pláčem, ničením věcí). Tyto děti reagovaly při návratu matky vzdorem a pláčem.
- Dezorganizované připoutání – vzniká při traumatizování a týrání dítěte. Dítě vykazuje extrémní výkyvy ve vztahu k matce. (Helus, 2009, s. 47 - 48)

Při nástupu dítěte do mateřské školy a jeho separaci od matky se projeví, jak jistý a bezpečný je jejich vzájemný vztah. Podle Ainsworthové (1989) rozlišujeme 3 typy nejisté vazby:

- Vyhýbavá vazba – dítě projevuje slabé úsilí o kontakt, může se i kontaktu s matkou vyhýbat. Tyto děti jsou lhostejné k separaci od matky, nemají k ní dostatečně jistý a spolehlivý vztah.
- Úzkostná vazba – dítě nadměrně lpí na matce, prožívá silnou úzkost. Vztah s matkou je vytvořen, neposkytuje však dítěti potřebnou jistotu a bezpečí.
- Ambivalentní vazba – dítě na matce lpí, ale zároveň se k ní chová negativně – vzdoruje, odmítá ji. Toto je projevem nedostatečného projevu lásky ze strany matky. Tento vztah dítěti také neposkytuje jistotu a bezpečí.

3.2 Separační fáze

Mezi 6. a 9. měsícem začne dítě rozlišovat mezi známými a neznámými lidmi, v 7. – 8. měsíci má z cizích lidí strach. V tomto období je matka pro dítě útočištěm před nebezpečím a nejdůležitějším sociálním objektem. V další fázi vývoje už bude dítě směřovat k uvolnění z této vazby a k osamostatňování se, protože specifická vazba s matkou by nadále mohla být „překážkou“ v dalším vývoji.

V batolecím období, které trvá od 1 do 3 let, dochází u dítěte k osamostatňování a uvolňování z různých vazeb. V tomto období se objevuje vědomí vlastní osobnosti. E. Erikson nazval batolecí období obdobím autonomie, kterému je typický konflikt mezi potřebou emancipace a pocity pochybnosti a studu. Piaget nazval batolecí období fází symbolického či předpojmového myšlení.

Podle M. Mahlerové „*dochází v prvních měsících batolecího věku k tzv. praktikující subfázi separačně individuálního procesu*“. Dítě si postupně zkouší separaci, potřebuje však mít jistotu, že je matka stále nablízku. Hovoříme o fázi tzv. znovusbližování. (Vágnerová, 2000, str. 62, 63, 68, 74, 84, 85)

Rozlišujeme tzv. aktivní separaci, kdy se dítě samo vzdaluje od matky na takovou dobu a vzdálenost, které jsou pro něj únosné a pasivní separaci, která není závislá na vůli dítěte, dítě je od matky odloučeno někým jiným a situaci nemůže ovlivnit. U dítěte se může objevit separační úzkost, která má 3 fáze:

1. Fázi protestu – dítě aktivně „protestuje.“
2. Fázi zoufalství – dítě ztrácí naději v návrat matky, přestává ji hledat a je apatické.
3. Fázi odpoutání od matky – dítě se snaží navázat vazbu s jinou, dostupnou osobou, v mateřské škole nejčastěji s učitelkou. (Vágnerová, 2000, s. 86)

Citová vazba dítěte s matkou trvá však i po proběhnutí separačního procesu.

4 DÍTĚ A MATEŘSKÁ ŠKOLA

4.1 Vzdělávání v MŠ

Oproti rodině je mateřská škola institucí, kde se děti vzdělávají. Předškolní vzdělávání v České republice prošlo po roce 1989 podstatnými změnami. Nové, moderní kurikulum, které určuje Národní program rozvoje vzdělávání – tzv. Bílá kniha (2001), představuje systémový projekt, který stanovuje záměry a rozvojové programy pro vývoj našeho školství. Bílá kniha je otevřeným dokumentem, který je průběžně kriticky zkoumán a analyzován v souladu se změnami ve společnosti. Vzdělávání se nezaměřuje jen na rozvoj rozumových schopností, ale i na osvojování sociálních a dalších dovedností. Dnes je základním cílem primárního vzdělávání mnohostranný rozvoj osobnosti každého dítěte, a je známo, že předškolní vzdělávání může v mnohém dítěte pozitivně ovlivnit.

Současné kurikulum je zaměřeno na rozvoj klíčových kompetencí. V roce 2001 vznikla první verze Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV), v roce 2004 byla upravena do současné podoby. RVP PV určuje společný rámec, který je potřeba zachovávat, přičemž každá škola si může vytvářet a realizovat svůj vlastní Školní vzdělávací program.

„RVP PV vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionalizované předškolní vzdělávání. Stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který plynule navazuje základní vzdělávání.“ (Svobodová, 2010, s. 18)

RVP PV je pro MŠ závazný, jeho hlavními cíly (záměry) jsou:

- Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání.
- Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost.
- Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Oblasti předškolního vzdělávání jsou strukturovány do 5 oblastí: dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost a dítě a svět. Jsou respektována přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku, je také možno integrovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd. Preferuje se integrovaný

přístup, který je pro dítě zpracován v přirozených souvislostech, skupinové formy práce a kooperativní pojetí vyučování. (RVP PV, 2005)

4.2 Význam MŠ pro dítě

Výchova v mateřské škole je otevřeným systémem, který se rodinné výchově blíží, rodinnou výchovu doplňuje a smysluplně obohacuje denní program dítěte. Podle Svobodové (2010) je předškolní vzdělávání důležitou počáteční etapou celoživotního učení, tudíž je třeba, aby bylo nejen kvalitní, ale i dostupné. (Svobodová, 2010)

V mateřské škole dítě získává zkušenosti ke svému tělesnému, duševnímu, mravnímu a sociálnímu rozvoji. V předškolním věku je dítě otevřené pro navazování vztahů, které intenzivně prožívá. Potřebuje vrstevníky, aby navázalo kvalitní vztahy a mělo partnera pro hru. Byť jsou tato navázaná přátelství spíše krátkodobá, pro dítě mají velký význam. Dnes MŠ kompenzuje to, co dříve děti zcela přirozeně zažívaly v rodinách vícegeneračních. Důležité však je, aby rodiče zvážili, v jakém věku je pro jejich dítě vhodné začít navštěvovat mateřskou školu. Vždy záleží na individuálním vývoji dítěte.

Podle Špaňhelové (2004) se dítě v MŠ naučí žít podle určitých pravidel, žít v kolektivu dětí – dělit se o hračky, respektovat druhého, odpoutat se od rodiny a získat jistotu, že se pro něj rodiče vrátí, a žít s jinou autoritou, než jsou rodiče. (Špaňhelová, 2004, s. 12)

Jeřábková (1993) uvádí, že děti potřebují bezpečné místo ke hraní a rodiče potřebují mít k dispozici zařízení, ve kterých jsou jejich děti zaopatřeny, aby mohli lépe realizovat svůj život mezi zaměstnáním a rodinou.

„Rodiče jsou často obviňováni ze snahy zbavit se dětí, aby se mohli nerušeně věnovat svým zájmům, předhazuje se jim, že je jim výchova vlastních dětí zatěžko nebo že si s dětmi prostě nevědí rady, že své děti již v předškolním věku nezvládají, a proto je v mateřské škole na část dne „odkládají“, aby si od nich odpočinuli.“ (Jeřábková, 1993, s. 50, 51)

Výše zmíněná citace dle našeho názoru v mnohém koresponduje s názorem dnešní společnosti na současnou matku. Tento názor nelze však generalizovat, matka má právo přihlásit své dítě do mateřské školy, má k tomu zajisté své důvody a není v kompetenci společnosti matky na rodičovské dovolené z něčeho takového obviňovat. Mateřská

škola byla zřízena pro všechny děti, a tudíž není přípustné mezi dětmi dělat jakékoli rozdíly.

Přihlásit dítě do MŠ rodiče často zvažují tehdy, narodí-li se do rodiny další dítě. Je ale vhodné, aby než se sourozenec narodí, bylo již starší dítě v MŠ dostatečně adaptované, našlo si v MŠ již své kamarády a mělo „zaběhnutý“ řád. V opačném případě se může dítě cítit ostrčeno a tuto situaci pociťovat jako nadměrnou zátěž. Zpočátku je vhodnější, aby dítě chodilo do mateřské školy jen na dopoledne, aby mu byla usnadněna adaptace. Vstup do MŠ je pro dítě velkým přelomem v jeho životě, ale i v životě celé rodiny. Dítě vstupuje do významné etapy v socializaci a poprvé se více osamostatňuje. Dítě získává novou roli, rodiči i okolím je oceňováno, jak je šikovné, statečné, že máme radost, že patří do kolektivu. (Koťátková, 2008, s. 50, 62)

Pro dítě je vstup do MŠ zátěžovou situací a proto by dítě mělo být zátěži vystaveno postupně a ne naráz. Neméně významné však pro dítě je, jak na tuto situaci reagují samotní rodiče, zda jej podporují, nebo nově vzniklou situaci sami nezvládají. (Stuchlíková, 2005, s. 33)

Některé matky své dítě k sobě příliš připoutávají a brání jim v odpoutání. Bojí se ztráty lásky a mají obavy, že dítě adaptaci nezvládne. Je důležité, aby na případné neúspěchy dítěte rodiče nenahlíželi příliš tragicky, protože by toto napětí nevědomky přenášeli právě na své dítě. S dítětem by měli otevřeně hovořit o jejich i svých emocích, zbytečně je nezveličovat, ale ani nepodceňovat. Snažit se nehledět jen na výkon dítěte, ale podporovat jej i v emočním a sociálním rozvoji.

Rodiče od MŠ většinou očekávají, že se zde jejich dítě bude cítit dobře a že je zde naučí takovým dovednostem, o nichž si myslí, že by sami nebyli schopni k nim své děti vést. Očekávají také podporu ve výchově, u živějších dětí, že se „vyřádí“ a budou pak doma klidnější. (Niesel, 2005, 88 - 89)

4.3 Současný pohled na dítě

V současné době je dítě chápáno jako jedinečná osobnost se svými právy a potřebami a mateřská škola by dítěti měla především zprostředkovat to, co dětem umožní prožívat šťastné dětství. Dítě má právo na mateřskou školu a právo na to, aby trávilo svůj čas

s vrstevníky. Úmluva o právech dítěte z roku 1989 zajistila proměnu v přístupu k dítěti a ke vzdělávání ve škole.

Spilková (2005) z této Úmluvy uvádí, že: „*dítě je nejen lidská bytost s nezadatelnými právy, ale i bytost, jež je součástí společnosti, která se proto může a také má podílet na životě společenství, do něhož se narodila nebo v němž žije, zjednodušeně řečeno: dětství má právo být slyšeno.*“ (Spilková, 2005, s. 37 - 38)

„*Dítětem se rozumí lidská bytost mladší 18 let, pokud zletilost není zákonem stanovena dříve. V počátečních rocích života dítěte je nezbytné dítěti poskytovat podpůrné i rozvíjející činnosti a vytvořit prostor, kde by mohlo naplnit své rozvojové předpoklady. Podle Blooma (1956) a mnoha dalších psychologů je předškolní a mladší školní věk rozhodující pro intelektuální vývoj dítěte (podle Bloomova modelu se 80 % intelektového potenciálu rozvine do osmi let).*“ (Kolláriková, Pupala, 2010, s. 123, 124, 142)

Dítě je plně odkázané na dospělého, je minimálně vybaveno vrozenými instinkty pro přežití a téměř vše se musí naučit. Proto se dítě musí oddat druhému člověku, důvěřovat mu a spolehnout se na něj. Z osobnosti druhého pak čerpá podněty a sílu se osobnostně vyvíjet. Na druhou stranu je ale odkázanost něčím, co chce dítě překonat a z čeho se chce vymanit.

Za základní výchovnou instituci pro dítě předškolního věku je však i nadále považována rodina, která nejlépe dokáže uspokojit individuální potřeby dítěte do 3 let věku.

Helus uvádí, že „*rodič je pro dítě přirozeným vychovatelem a rozhodující je, že spolu s dítětem vytváří domov. Naproti tomu je učitel odborně vybaveným, profesionálně zdatným, kompetentním vůdčím aktérem školní edukace dítěte.*“ (Helus, 2009, s. 111, 261).

5 MATKA NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ

Matky na rodičovské dovolené dnes již nejsou izolované, ale jsou více integrované do společnosti. V minulosti bylo mateřství bráno jako hlavní úděl ženy a matky neměly možnost se samy realizovat. Dnes se matky s dětmi mohou účastnit různých akcí, veřejná místa (restaurace, obchody, úřady), již s matkou s dítětem počítají, a jsou tomu také uzpůsobena. Výsledkem těchto změn jsou i úpravy legislativy, které umožňují matkám na RD zařazovat jejich děti do mateřské školy. V naší práci se touto problematikou zabýváme. Zjišťujeme, co vede dnešní matku k tomu, že umístí své dítě do mateřské školy, když by se mu mohla věnovat doma. Na tyto matky, které pobírají rodičovský příspěvek, a přesto dávají své dítě do mateřské školy, je nahlíženo širokou veřejností rozdílně.

Tyto matky bychom mohli rozdělit do několika skupin. Jsou zde zastoupeny matky, které mají jen jedno dítě, další skupinou jsou matky, které se doma starají o mladšího sourozence, a starší dítě navštěvuje MŠ. Mohou to být ale i matky, které mají dětí více, jsou na RD a některé z těchto dětí dochází do MŠ.

5.1 Matky s jedním dítětem

Specifickou skupinou jsou matky, které mají jedno dítě – jedináčka. Zejména tyto matky často uvádějí, že si jejich dítě nemá doma s kým hrát a že má potřebu kontaktu s vrstevníky. Tyto matky s dětmi se mohou setkávat s ostatními matkami a jejich dětmi, většinou na dětských hřištích a v kroužcích pro děti s maminkami. Pro tyto matky a jejich děti jsou také zřízena mateřská centra. Za vznikem těchto center stojí právě iniciativní matky, které už nebavilo být se svými dětmi izolované doma a chtěly si někde předávat své zkušenosti, nápady a rady. Centra pro maminky s dětmi zajišťují různé zábavné programy, tvořivé dílny, kurzy, kroužky, sportovní soutěže, rekvalifikační a jednorázové akce. Celodenní hlídání dětí však prozatím nezajišťují, některá mateřská centra však uvažují o zřízení alespoň krátkodobého hlídání. Docházka do centra je pro dítě velkým přínosem. Nejen, že je v kontaktu s vrstevníky, ale vidí svoji matku i v jiné roli, jak spolupracuje s ostatními, věnuje se i „cizím“ dětem. Mateřské centrum je často využíváno jako příprava dětí na odloučení od matky při nástupu do mateřské školy. Děti, které navštěvovaly mateřské centrum nebo nějaký

kroužek pro matky s dětmi, zvládají posléze adaptaci v mateřské škole mnohem lépe, než děti, které byly po celou dobu pouze se svojí matkou.

Matky, které jsou na rodičovské dovolené, mají většinou ještě nastavený „starý typ“, kdy pobírají rodičovský příspěvek do 3 nebo 4 let věku dítěte. Právě od 3 let věku nejčastěji umisťují děti do mateřské školy. Pokud pobírají rodičovský příspěvek, mohou dát dítě do mateřské školy od věku dvou let neomezeně, docházka dětí již v roce 2013 není sledována. Tyto matky pak mohou využít dobu během dopoledne dle svých potřeb.

Pokud má matka zájem, může se v průběhu své rodičovské dovolené angažovat v různých neziskových organizacích, kde svojí dobrovolnou prací může pomáhat někomu jinému. Další variantou, jak naložit s volným časem je zdokonalování sama sebe, matka si může například doplnit a rozšířit kvalifikaci studiem, výhodná jsou zejména dálková studia. (Marksová – Tominová, 2009, s. 127)

5.2 Matky se dvěma a více dětmi

Děti, které již mají sourozence, jsou oproti dětem jedináčkům ve výhodě, mohou si spolu hrát. Podmínkou ovšem je, že mezi nimi není výrazný věkový rozdíl. Například čtyřleté dítě si těžko bude hrát s kojencem, a tak je i nadále doma téměř bez kamaráda. Záleží na matce, zda je schopna uspokojit potřeby mladšího dítěte a zároveň připravit pestrý program pro dítě starší. Proto si v naší práci klademe otázky, jaké matky MŠ pro své děti využívají?

Domníváme se, že hlavním důvodem, proč matky starší děti umisťují do mateřských škol, je právě to, že děti mají potřebu hrát si se svými vrstevníky. Často je však žádost matek o umístění staršího dítěte do mateřské školy zamítnuta právě z důvodu, že je stejně doma s mladším dítětem, a že přednost dostanou děti, kde pracují oba dva rodiče.

6 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVY MATEŘSKÉ A RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ

6.1 Historie rodičovské dovolené

V minulosti bylo na mateřskou dovolenou nahlíženo jako na období potřebné zejména k zotavení ženy po porodu a zajištění intenzivní péče o dítě. Mateřská dovolená byla v 60. letech 20. století určena výhradně jen pro ženy, muži byli z nároku na ni zcela vyloučeni.

V roce 1950 byla zavedena mateřská dovolená v trvání 18 týdnů, v r. 1965 byla prodloužena na 22 týdnů a o tři roky později na 26 týdnů. K prohloubení mateřské péče o dítě byla v roce 1965 prodloužena nejprve na rok a posléze na roky dva. Zákon z roku 1948 garantoval dvě dávky – porodné a peněžitou pomoc v mateřství (nejprve jen 18 týdnů). Od roku 1971 mohla matka čerpat až 3 roky mateřské dovolené. Všechny tyto zákony ale předpokládaly, že osobou pečující o dítě bude žena. (<http://www.komunistickepravo.cz>)

Pokud však byla žena na mateřské dovolené, byla s dítětem výhradně doma a dítě nenavštěvovalo žádné ze zařízení pro děti předškolního věku.

6.2 Mateřská a rodičovská dovolená v roce 2013

Otázky týkající se zaměstnanosti a sociálního zabezpečení jsou v kompetenci Ministerstva práce a sociálních věcí – jsou to dávky státní sociální podpory. V této oblasti došlo v poslední době k podstatným změnám, zejména v čerpání rodičovského příspěvku a možnosti umisťovat děti do mateřské školy a jiných institucí. Cílem je umožnit rodičům dětí lepší slučitelnost rodičovské a profesní role. Délka mateřské a rodičovské dovolené je v České republice jednou z nejdelších v Evropě. Podobnou délku mají jen Slovensko a Francie, ostatní země ji mají mnohem kratší. Matka nebo otec na rodičovské dovolené mohou požádat svého zaměstnavatele o pružnou pracovní dobu a tím lépe sloučit profesní a rodinnou roli.

Do prosince roku 2012 mohlo dítě do 3 let navštěvovat jesle nebo jiné předškolní zařízení pouze na 5 dní v měsíci. Dítě, které dovršilo 3 let, mohlo chodit do mateřské školy na 4 hodiny denně nebo na 5 dní v kalendářním měsíci. V současné době může dítě starší dvou let navštěvovat mateřskou školu neomezeně. Novelizace zákona

pravděpodobně způsobí, že v budoucnu budou mateřské školy navštěvovat častěji děti, které ještě nedovršily 3 let. Tento zákon nastolil mezi předškolními pedagogy diskuzi, kde se zvažuje, zda je vhodné, aby dvouleté dítě MŠ navštěvovalo a zda bude dostatek míst tyto děti umístit, když již v současné době je míst nedostatek.

Aktuální legislativní změny mateřské a rodičovské dovolené uvádíme v Příloze č. 3.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 VÝCHODISKA ŠETŘENÍ

Umístění dítěte do MŠ je dnes téměř běžnou součástí života každé rodiny. V teoretické části práce jsou popsány změny v pojetí mateřství a roli matky. Teoretickým východiskem šetření je také současná legislativní úprava, která byla popsána v závěru teoretické části práce a je detailněji rozpracovaná v Příloze č. 3. Tato legislativa umožňuje, aby dítě matky, která pobírá rodičovský příspěvek, navštěvovalo mateřskou školu od dvou let věku neomezeně. K této změně pravděpodobně vedla potřeba matek umístit své děti do MŠ dříve, než ve 3 letech.

V současné době jsou mateřské školy zpravidla v každém městě a i ve větších vesnicích. Ve městech se rodiče často potýkají s problémy své dítě do MŠ umístit. Mnohdy přednostně získávají místo pro své dítě rodiče, kteří pracují, a nepřijatý k předškolnímu vzdělávání zůstávají děti matek, které jsou na rodičovské dovolené. V naší práci jsme se zabývali problematikou, co vede matky na rodičovské dovolené, aby své dítě umísťovaly do mateřské školy a jak na tento fenomén pohlíží učitelky MŠ. Učitelky MŠ se často setkávají s názory, že matky na rodičovské dovolené, by si měly nechat své děti doma nebo je dávat do MŠ jen na omezenou dobu denně. Těmto dětem je často přičítáno, že „zabírají“ místo dětem matek, které jsou zaměstnané. Diskuze na toto téma se objevují poměrně často a vedou k rozporům jak mezi učitelkami MŠ, tak samotnými matkami.

V praktické části jsme tedy, prostřednictvím dotazníkového šetření, zjišťovali názory matek na RD a učitelek MŠ, které tvořily výzkumný soubor.

7.1 Cíl a výzkumné šetření

Cílem práce bylo zjistit důvody matek na rodičovské dovolené k umístění jejich dětí do MŠ, a jejich názory na tento způsob péče. Zajímalo nás, co od mateřské školy očekávají a v čem vidí její hlavní přínos pro dítě. Zjišťovali jsme, jak tráví dobu, kdy je jejich dítě v mateřské škole. Dotazovali jsme se učitelek mateřských škol, jaké názory a postoje k této problematice zaujímají.

Vzhledem k cíli jsme výzkumný problém formulovali deskriptivně:

Jaké jsou důvody matek na RD k umístění dítěte do MŠ?

Jaké jsou názory učitelek MŠ na zařazení dětí matek na RD do MŠ?

Předpoklady:

1. Matky na RD umisťují své děti do MŠ proto, aby byly v kolektivu vrstevníků.
2. Přínos MŠ pro dítě vidí matky především v nových vědomostech dítěte.
3. Dobu, kdy jsou děti v MŠ, tráví matky péčí o domácnost a mladšího sourozence.
4. Učitelky mateřských škol pohlíží na zařazování dětí matek na RD do MŠ spíše negativně.

8 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

8.1 Přístup a použité metody

V naší práci jsme zvolili v souladu s cílem práce kvantitativní přístup a pro sběr dat bylo použito dotazování prostřednictvím námi vytvořených dotazníků. Dotazníky jsou celkem dva, první je určen pro matky na RD (viz. Příloha č. 1) a druhý pro učitelky MŠ (viz. Příloha č. 2). Při vytváření otázek jsme se opírali o teoretickou část naší práce a jednotlivé položky jsme vytvořili tak, aby nám co nejpřesněji odpověděly na naše výzkumné otázky. V dotazníku pro matky na RD se nejčastěji objevují otázky uzavřené a polouzavřené, jedna otázka je otevřená. Dotazník pro učitelky MŠ zahrnuje celkem 7 uzavřených a jednu polouzavřenou otázku. Oba dva dotazníky se skládají ze vstupní části a z vlastních položek. Vstupní část je tvořena hlavičkou, dále jsou zde údaje týkající se cíle práce a informace, k čemu budou získaná data použita. Respondenti jsou zde informováni o anonymitě a o pokynech, jak dotazník vyplnit. Na konci dotazníku je poděkování za spolupráci. (Gavora, 1996, s. 54)

Dotazníky byly před samotným zadáním respondentům přezkoušeny v tzv. předvýzkumu, kde jsme zjišťovali, zda jsou jednotlivé položky respondentům srozumitelné. Předvýzkum byl poté doplněn rozhovorem, kde jsme se dotazovali, zda byly s vyplněním dotazníku nějaké problémy. Následně jsme upravili položku č. 7 v dotazníku pro matky na RD.

Výsledky jednotlivých položek jsou graficky znázorněny pomocí kruhových diagramů a zjištěné údaje jsou uváděny v absolutních a relativních četnostech.

8.2 Výzkumný soubor

Dotazníky pro matky na RD byly rozdány v 9 mateřských školách v Jihočeském kraji a v kraji Vysočina. Jednalo se o 4 MŠ venkovské (obce: Želetava, Litoňov, Kovářov, Ledenice) a 5 městských (Jemnice, Dačice, Třeboň, Milevsko, České Budějovice).

Pro výběr respondentů do výběrového souboru pro dotazník pro učitelky MŠ, byl zvolen způsob dostupného výběru. Dotazníky byly administrovány jednak učitelkám MŠ z již výše zmíněných mateřských škol a dále učitelkám, které studují kombinované studium obor Učitelství pro MŠ v Českých Budějovicích. Tento postup zajistil vyšší návratnost dotazníků, mohl ale vést k určitému zkreslení získaných dat. Protože

se nejednalo o náhodný výběr, nelze uvažovat o úplném zobecnování závěrů šetření, přesto mohou být získaná data přínosná.

Dotazník pro matky na RD

Z celkového počtu 100 zadaných dotazníků byla návratnost 84, tedy 84 %. Z těchto dotazníků byly 4 chybně vyplněné, tj. 4,8 %. Do zpracování bylo tedy zařazeno 80 správně vyplněných dotazníků (35 z vesnických mateřských škol a 45 z městských).

Dotazník pro učitelky MŠ

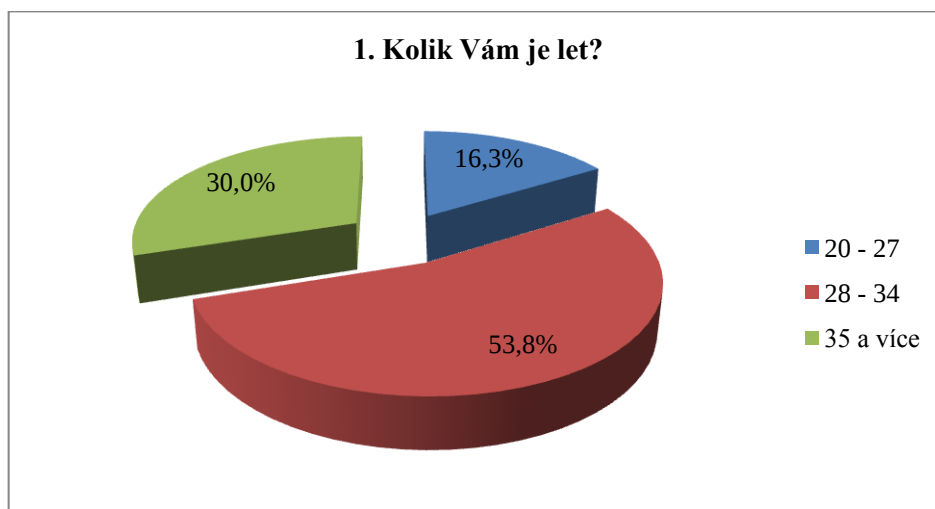
Z celkového počtu 125 zadaných dotazníků byla návratnost 112, tedy 89,6 %. Chybně byly vyplněny 2 dotazníky, tj. 1,8 %. Celkem bylo do zpracování zařazeno 110 správně vyplněných dotazníků.

9 PREZENTACE VÝSLEDKŮ

9.1 Grafická prezentace výsledků jednotlivých položek dotazníku určeného pro matky na rodičovské dovolené

Položka č. 1: Kolik Vám je let?

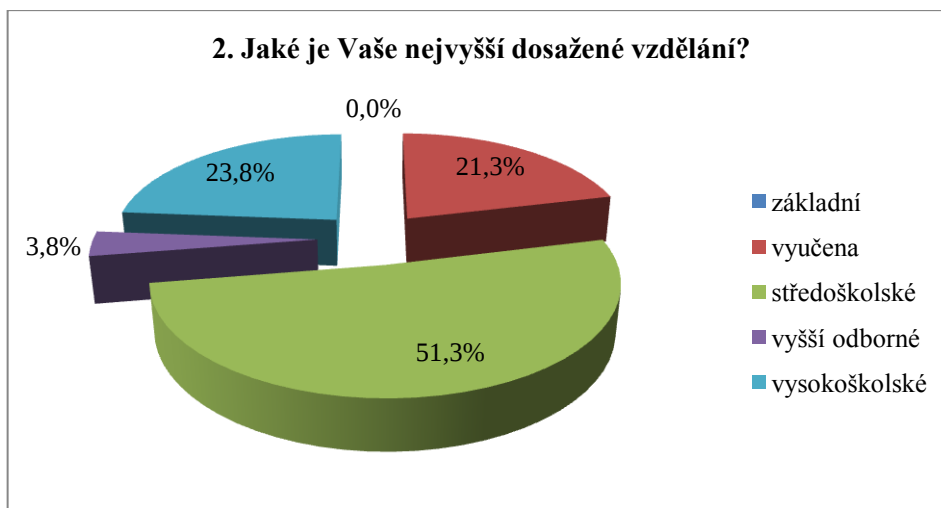
Z výsledku vyplývá, že z celkového počtu 80 respondentek, je 16,3 % (tj. 13 respondentek, dále už jen uvedeno číslem v závorce za procentuálním vyjádřením), ve věku 20 – 27 let, 53,8 % (43) ve věku 28 – 34 let a 30,0 % (24) ve věku 35 let a více.

Graf 1 - Podíl odpovědí na položku č. 1

Položka č. 2: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

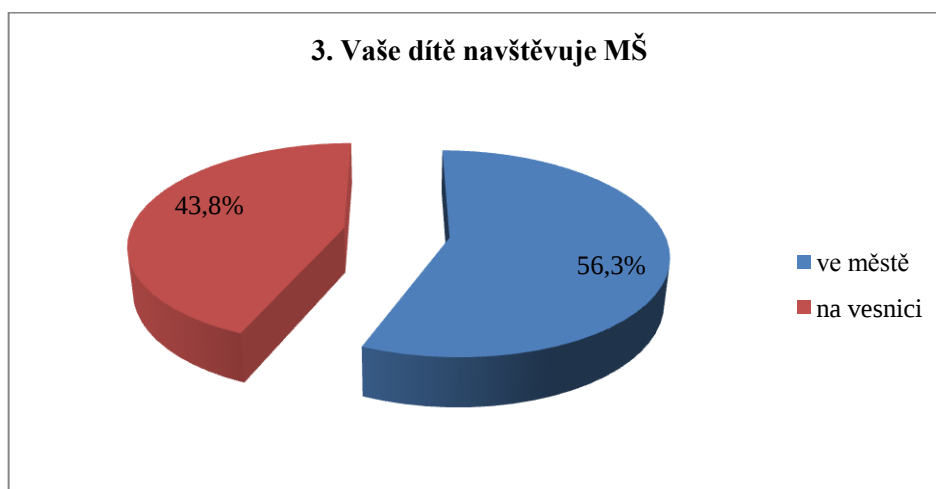
V této položce respondentky uvedly své vzdělání. Základní vzdělání neuvedla žádná z respondentek, vyučena 21,3 % (17), středoškolské 51,3 % (41), vyšší odborné 3,8 % (3) a vysokoškolské 23,8 % (19).

Graf 2 - Podíl odpovědí na položku č. 2

Položka č. 3: Vaše dítě navštěvuje MŠ

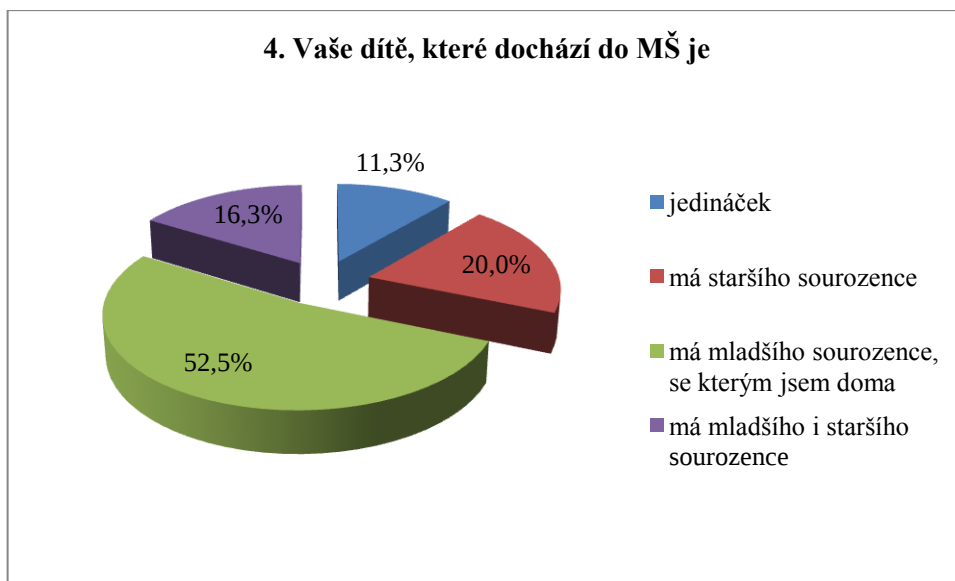
Z výsledků vyplývá, že je 43,8 % (35) dětí docházejících do MŠ na vesnici a 56,3 % dětí (45) navštěvuje MŠ ve městě.

Graf 3 - Podíl odpovědí na položku č. 3

Položka č. 4: Vaše dítě, které dochází do MŠ je:

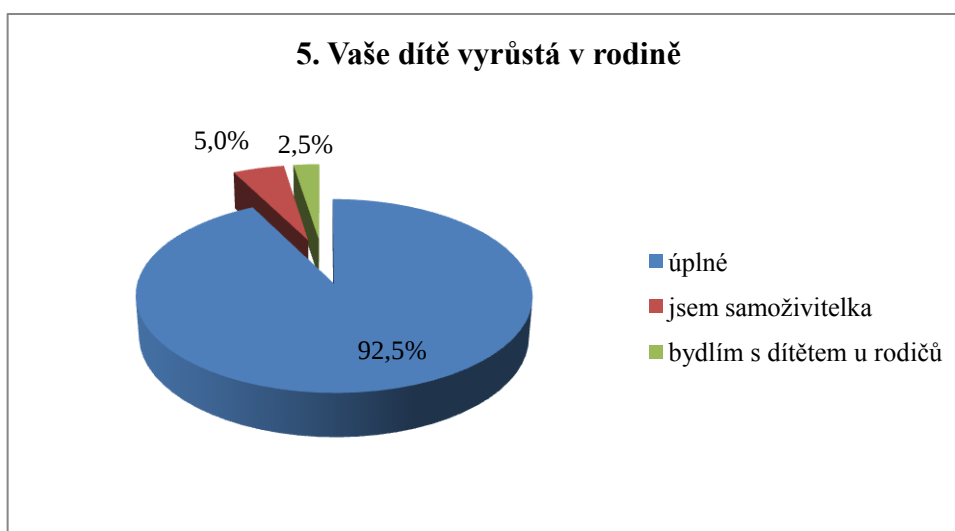
Z 80 respondentek uvedlo 11,3 % (9), že je jejich dítě jedináček, 20,0 % (16), že má staršího sourozence, 52,5 % (42) má mladšího sourozence, o kterého se matka stará doma, a 16,3 % (13) označilo, že dítě má mladšího i staršího sourozence.

Graf 4 - Podíl odpovědí na položku č. 4

Položka č. 5: Vaše dítě vyrůstá v rodině:

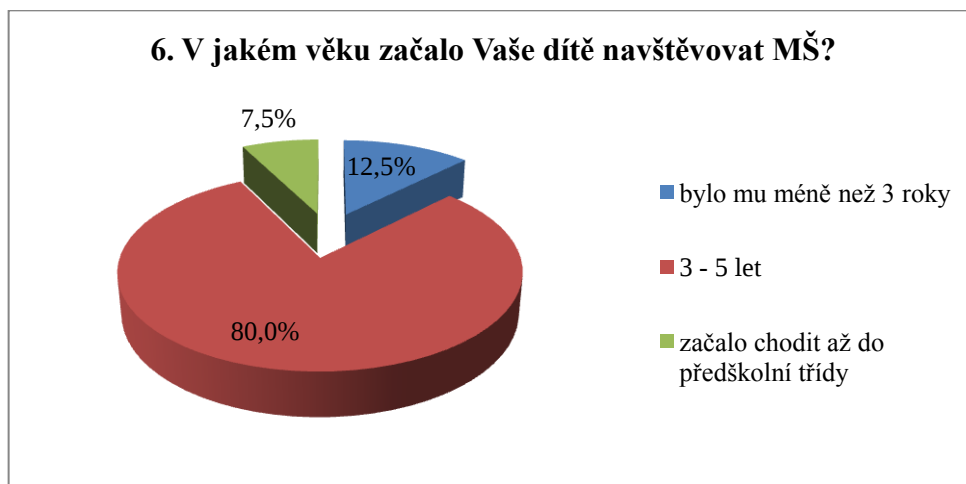
V této položce odpovědělo 92,5 % (74) respondentek, že jejich dítě vyrůstá v rodině úplné, 5,0 % (4), že jsou samoživitelky a 2,5 % (2) žen uvedlo, že bydlí s dítětem u rodičů.

Graf 5 - Podíl odpovědí na položku č. 5

Položka č. 6: V jakém věku začalo Vaše dítě navštěvovat MŠ?

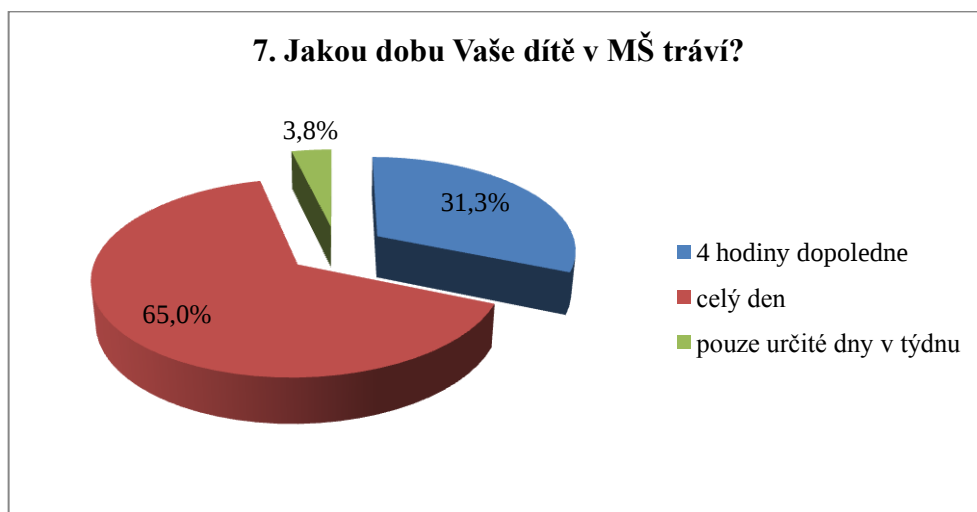
V položce v jakém věku začalo dítě navštěvovat MŠ nejvíce respondentek 80 % (64), označilo, že jejich dítěti bylo mezi 3 – 5 lety, 12,5 % (10) uvedlo, že dítěti bylo méně než 3 roky a 7,5 % (6) označilo odpověď, že jejich dítě začalo chodit až do předškolní třídy.

Graf 6 - Podíl odpovědí na položku č. 6

Položka č. 7: Jakou dobu Vaše dítě v MŠ tráví?

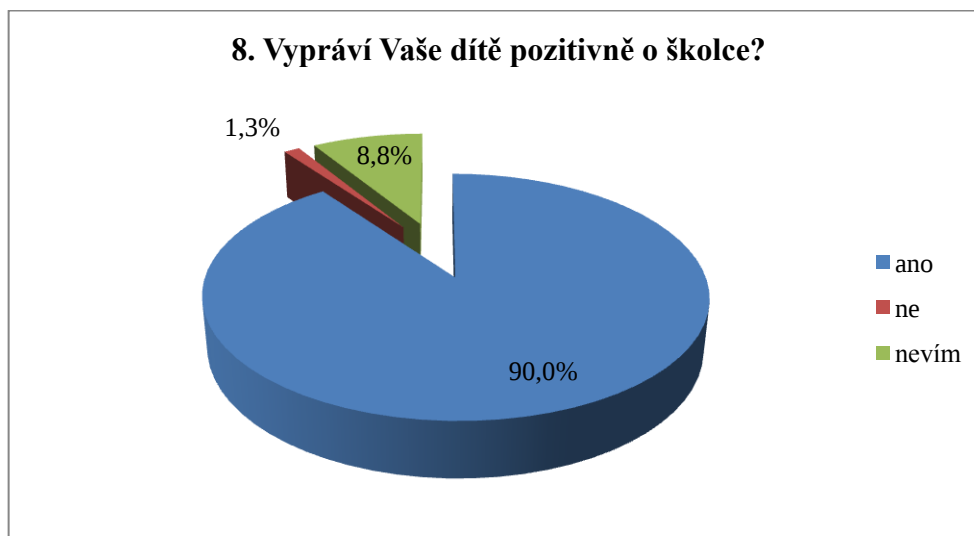
Na tuto položku odpovědělo 31,3 % (25) respondentek, že jejich dítě tráví v MŠ 4 hodiny dopoledne, 65,0 % (52) uvedlo, že jejich dítě zůstává ve školce celý den a 3,8 % (3) označilo variantu, že dítě dochází do MŠ pouze určité dny v týdnu.

Graf 7 - Podíl odpovědí na položku č. 7

Položka č. 8: Vypráví Vaše dítě pozitivně o školce?

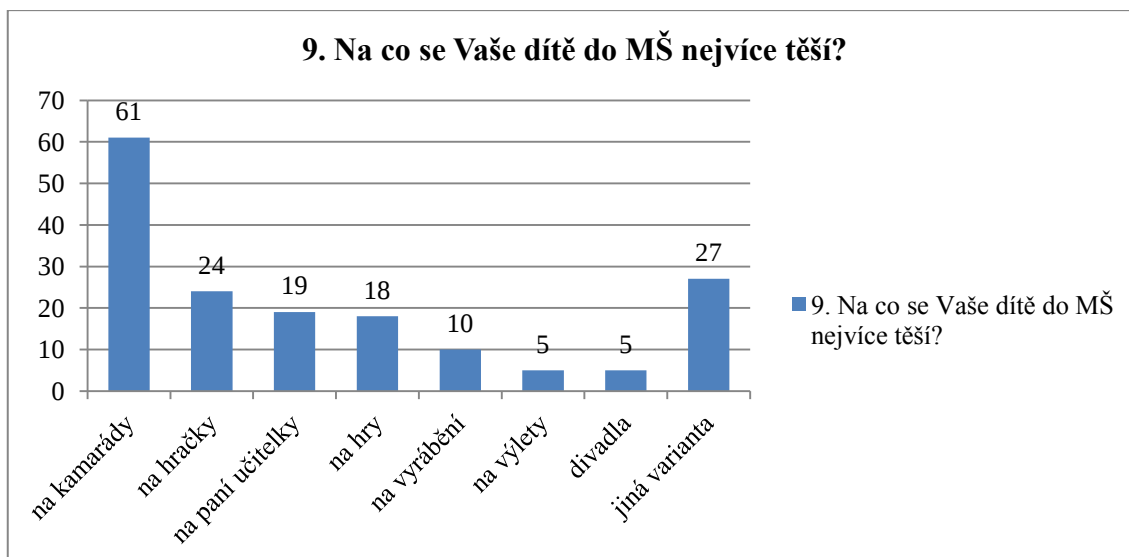
Z 80 respondentek se 90,0 % (72) vyjádřilo, že jejich dítě o školce vypráví pozitivně, 1,3 % (1) odpovědělo, že jejich dítě nevypráví pozitivně a 8,8 % (7) označilo, že neví.

Graf 8 - Podíl odpovědí na položku č. 8

Položka č. 9: Na co se Vaše dítě do MŠ nejvíce těší?

Tato položka je otázkou otevřenou a respondentky na ni odpovídaly vlastními slovy. Celkový počet odpovědí je 169. Z toho 36,0 % respondentek uvedlo, že děti se nejvíce do MŠ těší na kamarády, 14,2 % dětí se těší na hračky, 11,2 % na paní učitelky, 10,7 % na společné hry. V jiné variantě (16,0 %) respondentky uvedly, že děti se dále těší na cvičení, angličtinu, plavání, počítač, obědy, čtení pohádek, zpěv, tancování, vycházky, kroužky, a na paní kuchařku.

Graf 9 - Podíl odpovědí na položku č. 9

Na co se Vaše dítě do MŠ nejvíce těší?		
Děti se těší na:	Počet odpovědí	Procentuální podíl
Kamarády	61	36,0 %
Hračky	24	14,2 %
Paní učitelky	19	11,2 %
Hry	18	10,7 %
Vyrábění	10	5,9 %
Výlety	5	3,0 %
Divadla	5	3,0 %
Jiná varianta	27	16,0 %
Celkový počet odpovědí	169	100 %

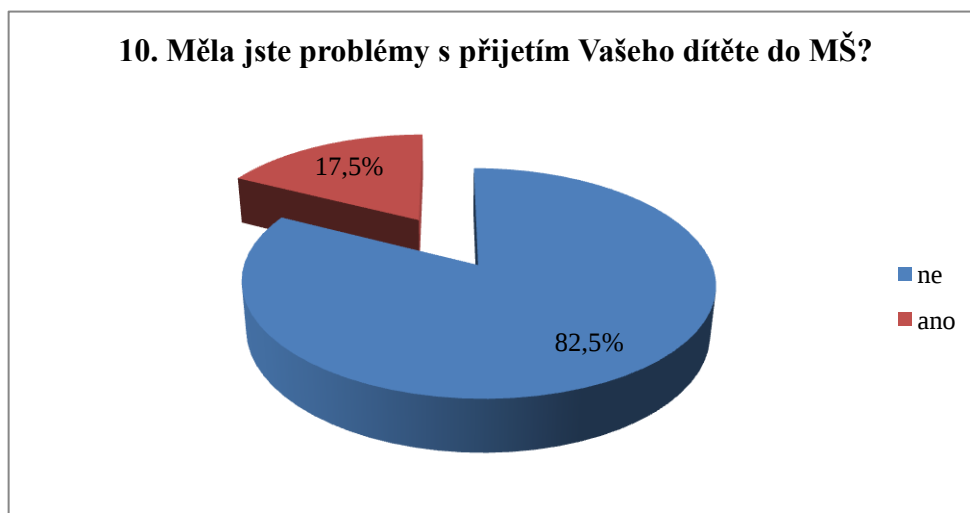
Tabulka 1 - Podíl odpovědí na položku č. 9

V tabulce 1 jsou uvedeny skutečné počty odpovědí v jednotlivých kategoriích vzhledem k celkovému počtu odpovědí.

Položka č. 10: Měla jste problémy s přijetím Vašeho dítěte do MŠ?

Z 80 respondentek odpovědělo 82,5 % (66), že nemělo problémy s přijetím dítěte do MŠ a 17,5 % (14), že ano. V případě, že respondenty odpověděly, že ano, měly uvést jaké problémy, popřípadě z jakého důvodu nebylo jejich dítě do MŠ přijato (viz.

Tab. 2). Nejčastěji, tedy 64 % (9) respondentek uvedlo, že jejich dítě nebylo do MŠ přijato, protože nebyla dostatečná kapacita volných míst, 22 % (3) nezískalo místo pro dítě v MŠ z důvodu, že jsou na rodičovské dovolené, v 7 % (1) museli dát přednost dítěti zaměstnané matky a 7 % (1) nedosáhlo na kritéria stanovená MŠ (tato kritéria respondentka blíže nespecifikovala).

Graf 10 - Podíl odpovědí na položku č. 10

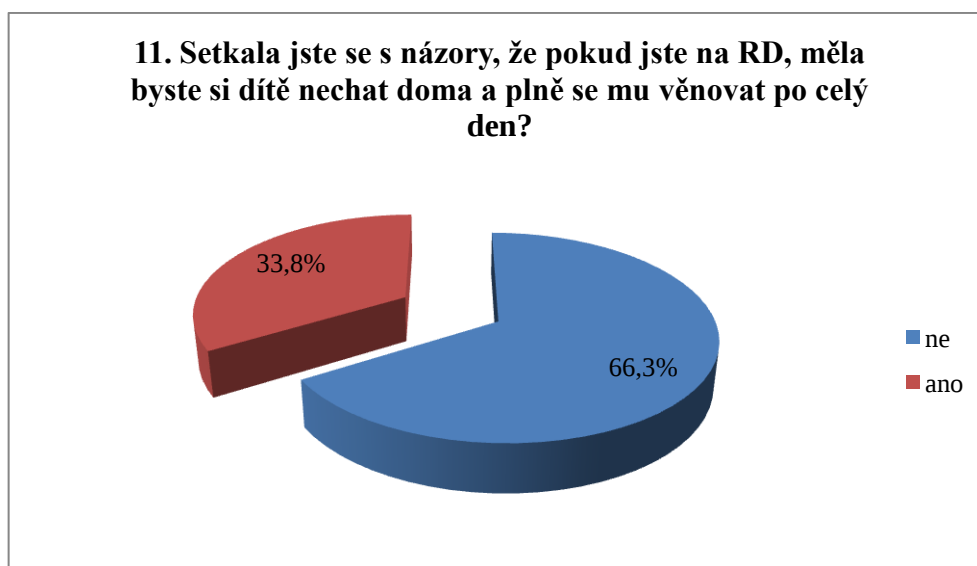
Důvody nepřijetí dětí do MŠ	
Důvody nepřijetí	Počet odpovědí
Nedostatečná kapacita MŠ	9
Matka je na rodičovské dovolené	3
Přednost dětí zaměstnaných matek	1
Nedosažení na kritéria pro přijetí	1
Celkový počet odpovědí	14

Tabulka 2 - Podíl odpovědí na položku č. 10 (důvody nepřijetí dětí do MŠ)

Položka č. 11: Setkala jste se s názory, že pokud jste na rodičovské dovolené, měla byste si dítě nechat doma a plně se mu věnovat po celý den?

V této položce odpovědělo 66,3 % (53) respondentek, že se s těmito názory nesetkaly a 33,8 % (27), že ano. V případě, že odpověď byla ano, měly respondentky uvést, kdo jim toto řekl (viz. Tab. 3). Nejvíce respondentek – 22% (6) uvedlo, že jim toto bylo

vytýkáno prarodiči, dále v 19 % (5) matky uváděly, že se jedná o „všeobecnou informaci“, o které se běžně hovoří, a 19 % (5) uvedlo, že jim toto řekla učitelka MŠ.

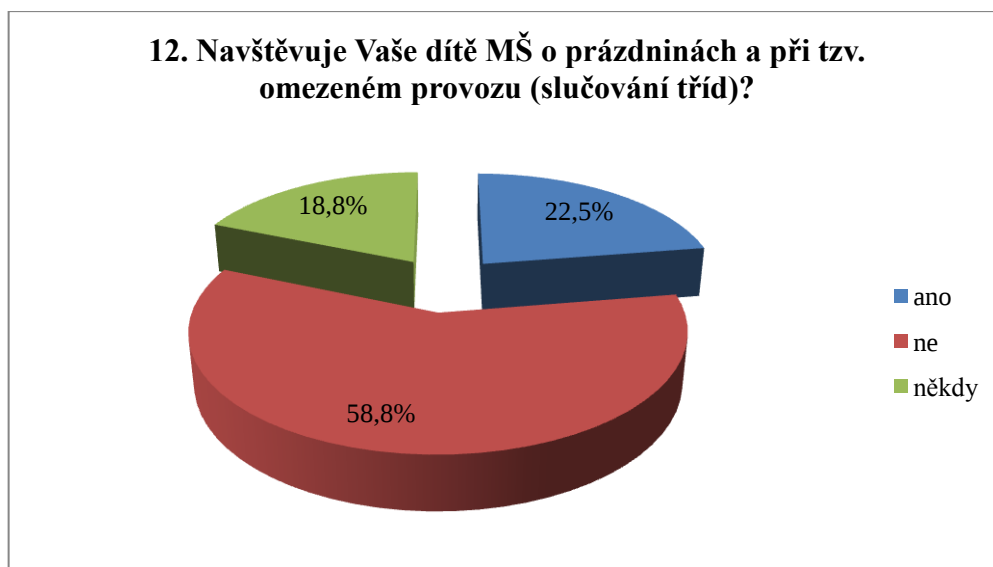
Graf 11 - Podíl odpovědí na položku č. 11

Kdo řekl matkám, že se mají o dítě starat doma.	
Matkám to řekli:	Počet odpovědí
Babička a dědeček	6
Matky samy uvedly, že se o tom běžně hovoří (je to všeobecná informace)	5
Učitelky MŠ, ředitelka MŠ	5
Ostatní matky (nepracující)	3
Ostatní lidé (sousedka, kamarádka)	3
Bližší nespecifikováno	3
Matka zaměstnaná	1
Úřad práce	1
Celkový počet odpovědí	27

Tabulka 3 - Podíl odpovědí na položku č. 11 (Kdo řekl matkám, že se mají o dítě starat doma)

Položka č. 12: Navštěvuje Vaše dítě MŠ o prázdninách a při tzv. omezeném provozu (slučování tříd)?

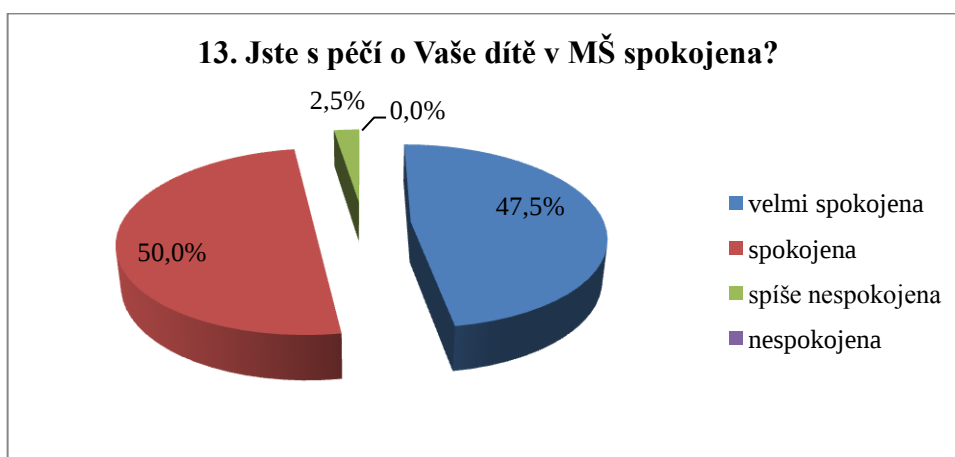
Na tuto položku respondenty odpovídaly, že 22,5 % (18) dětí MŠ navštěvuje, 58,8 % (47) odpovědělo, že ne, a 18,8 % (15) uvedlo, že dítě MŠ někdy navštěvuje i při omezeném provozu.

Graf 12 - Podíl odpovědí na položku č. 12

Položka č. 13: Jste s péčí o Vaše dítě v MŠ spokojena?

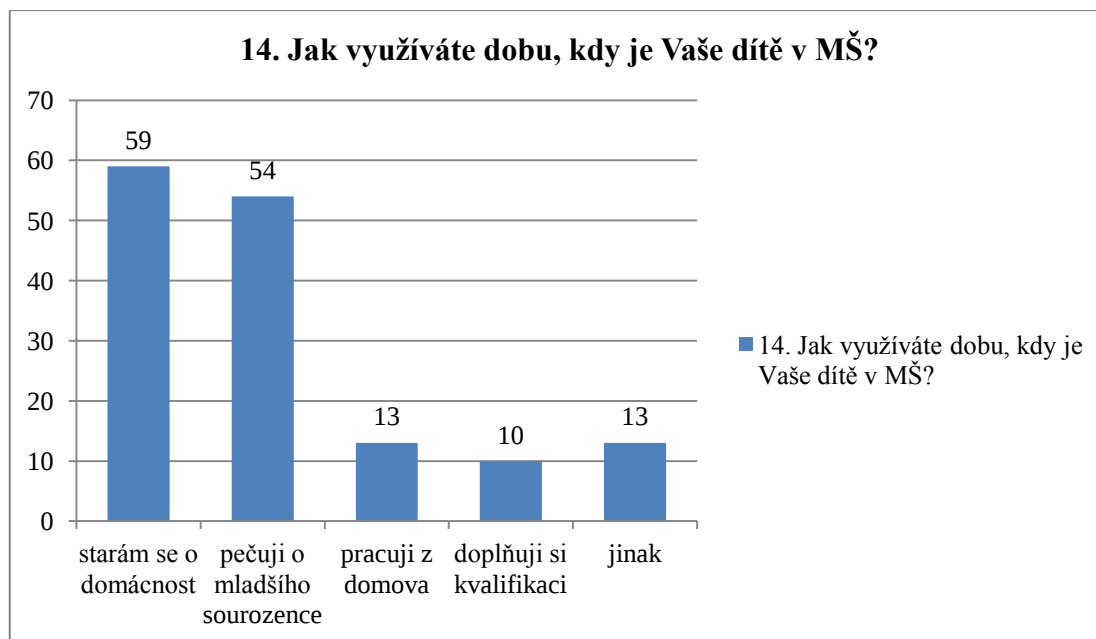
Z 80 respondentek se 47,5 % (38) vyjádřilo, že jsou velmi spokojeny, 50,0 % (40) je spokojeno, 2,5 % (2) je spíše nespokojeno, variantu nespokojena respondenty neuvedly ani v jednom případě.

Graf 13 - Podíl odpovědí na položku č. 13

Položka č. 14: Jak využíváte dobu, kdy je Vaše dítě v MŠ?

V položce bylo možné označit více odpovědí. Celkový počet odpovědí je 149, z toho 39,6 % respondentek uvedlo, že se starají o domácnost, 36,2 %, že pečují o mladšího sourozence, 8,7 %, pracuje z domova a 6,7 % si doplňuje kvalifikaci. Respondentky mohly zvolit i jinou variantu (8,7 %), kde nejčastěji uvedly, že pracují, jedna respondentka upřesnila, že si práci hledá, jedna se připravuje do kurzu a jedna relaxuje.

Graf 14 - Podíl odpovědí na položku č. 14

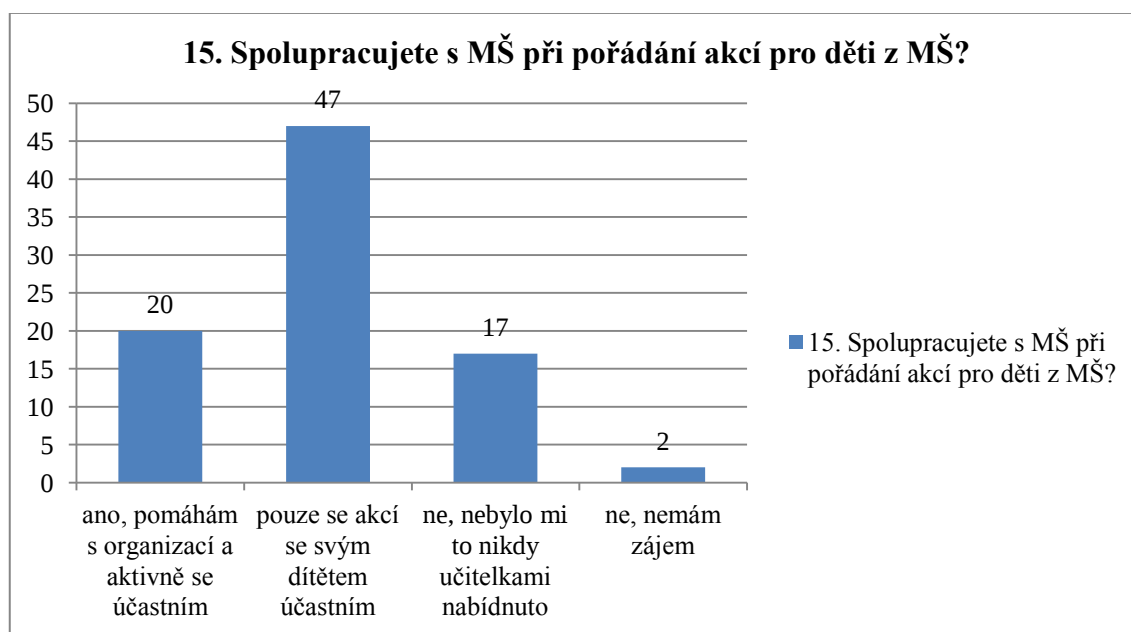
Využití doby, kdy je dítě v MŠ		
Využití doby	Počet odpovědí	Procentuální podíl
Starost o domácnost	59	39,6 %
Péče o mladšího sourozence	54	36,2 %
Práce z domova	13	8,7 %
Doplňování kvalifikace	10	6,7 %
Jiná varianta	13	8,7 %
Celkový počet odpovědí	149	100 %

Tabulka 4 - Podíl odpovědí na položku č. 14

V tabulce 4 jsou uvedeny skutečné počty odpovědí v jednotlivých kategoriích vzhledem k celkovému počtu odpovědí.

Položka č. 15: Spolupracujete s MŠ při pořádání akcí pro děti z MŠ?

Respondentky v této položce měly možnost označit více odpovědí. Celkový počet odpovědí je 86. Nejčastěji, 54,7 % uvedlo variantu, že se akcí se svým dítětem pouze účastní, 23,3 % pomáhá s organizací a aktivně se účastní, 19,8 % uvedlo, že jim to nikdy nebylo učitelkami nabídnuto a 2,3 % uvedly, že nemají zájem.

Graf 15 - Podíl odpovědí na položku č. 15

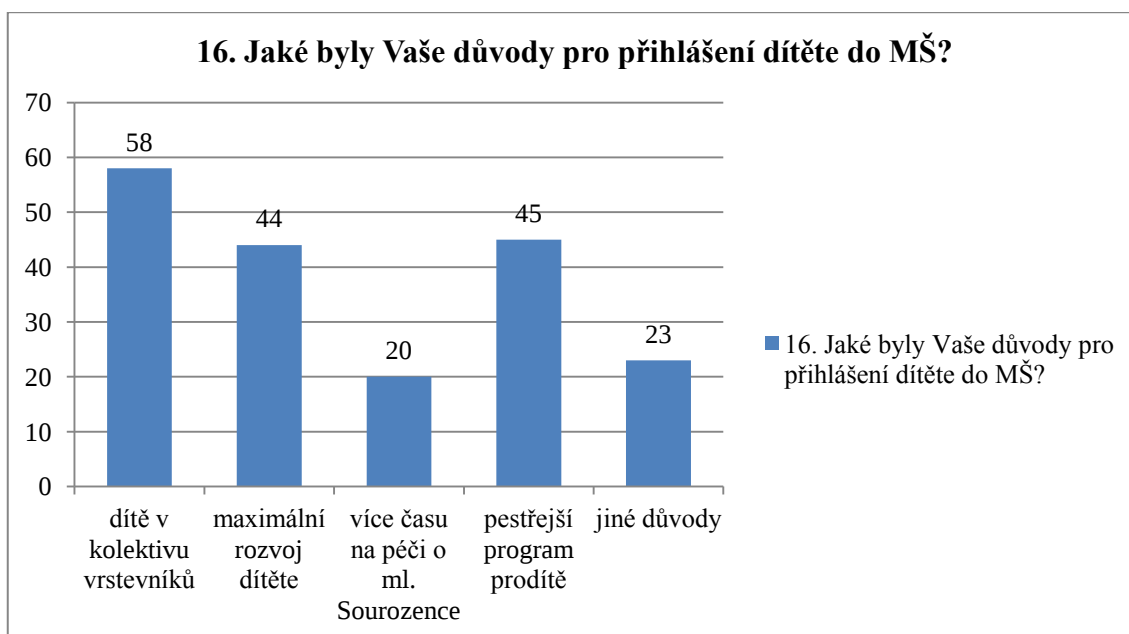
Spolupráce matek na RD při pořádání akcí pro děti z MŠ		
Spolupráce matek	Počet odpovědí	Procentuální podíl
Pouze účast s dítětem	47	54,7 %
Aktivní pomoc a účast	20	23,3 %
Spolupráce nebyla nabídnuta	17	19,8 %
Není zájem spolupracovat	2	2,3 %
Celkový počet odpovědí	86	100 %

Tabulka 5 - Podíl odpovědí na položku č. 15

V tabulce 5 jsou uvedeny skutečné počty odpovědí v jednotlivých kategoriích vzhledem k celkovému počtu odpovědí.

Položka č. 16: Jaké byly Vaše důvody pro přihlášení dítěte do MŠ?

V položce bylo možné označit více odpovědí. Celkový počet odpovědí je 190. Nejčastěji, 30,5 % respondentek odpovědělo, že chtělo, aby jejich dítě bylo ve skupině vrstevníků, 23,7 % se domnívá, že MŠ nabídne dítěti pestřejší program, než kdyby bylo doma, 23,1 % chce, aby se jejich dítě co nejvíce rozvíjelo, 10,6 % respondentek uvedlo, že potřebovalo více času na péči o mladšího sourozence a 12,1 % zmínilo jiné důvody. Zde se respondentky nejčastěji vyjádřily, že dítě přihlásily do MŠ z důvodu nástupu do zaměstnání, aby se dítě v MŠ adaptovalo, než půjdou pracovat, některé uvedly, že jejich dítě vyžadovalo pobyt v kolektivu, dalším z důvodů bylo, že MŠ je nápomocna při nápravě řeči dítěte a jedna respondentka se vyjádřila, že potřebovala mít čas na speciální péči o nedonošeného mladšího sourozence.

Graf 16 - Podíl odpovědí na položku č. 16

Důvody pro přihlášení dítěte do MŠ		
Důvody matek na RD	Počet odpovědí	Procentuální podíl
Dítě v kolektivu vrstevníků	58	30,5 %
Pestřejší program pro dítě	45	23,7 %
Maximální rozvoj dítěte	44	23,1 %
Jiné důvody	23	12,1 %

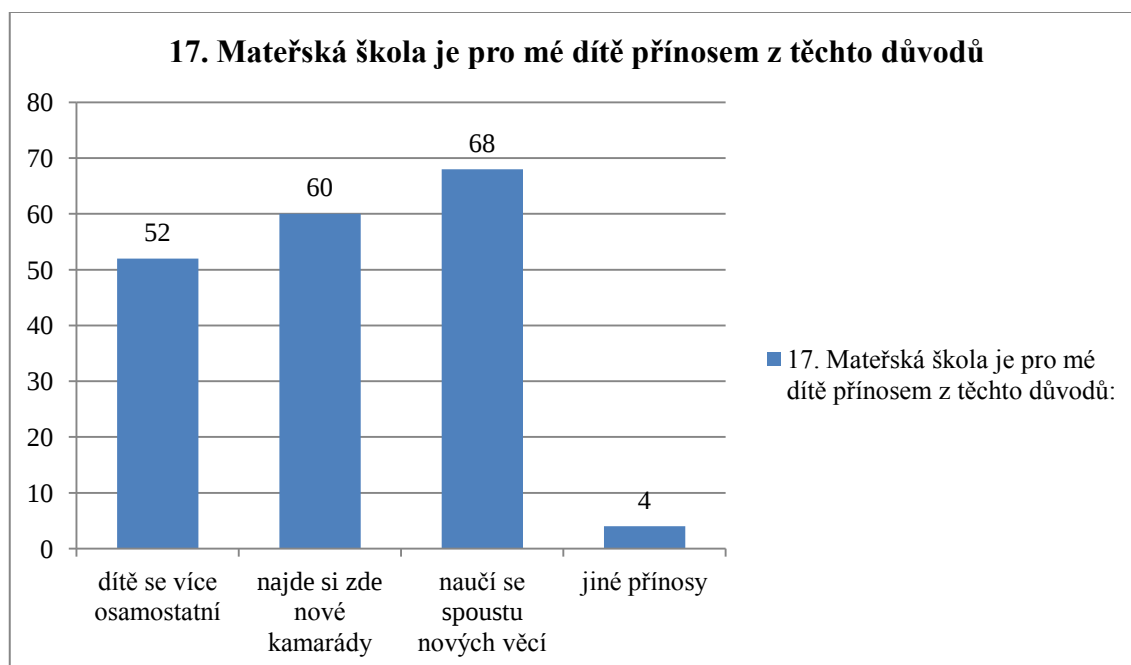
Více času na péči o ml. sourozence	20	10,6 %
Celkový počet odpovědí	190	100 %

Tabulka 6 - Podíl odpovědí na položku č. 16

V tabulce 6 jsou uvedeny skutečné počty odpovědí v jednotlivých kategoriích vzhledem k celkovému počtu odpovědí.

Položka č. 17: Mateřská škola je pro mé dítě přínosem z těchto důvodů:

Zde bylo možno označit více odpovědí. Celkový počet odpovědí je 184. Respondentky v 28,3 % volily odpověď, že se jejich dítě více osamostatní, 32,6 % označilo, že si dítě najde nové kamarády, 37,0 % uvedlo, že se dítě naučí spoustu nových věcí a 2,2 % zvolilo ještě dodatečně jinou variantu. Zde se respondentky vyjádřily, že MŠ je pro dítě přínosem z důvodu, že je poté dítěti domov vzácný, v MŠ si rozvíjí řeč (při logopedické vadě), nezávidí staršímu sourozenci, že chodí do MŠ – nosí si domů různé výrobky, dalším přínosem pro dítě je osobnost učitelky, prostředí školy a stanovení pravidel ve třídě.

Graf 17 - Podíl odpovědí na položku č. 17

Přínosy MŠ pro dítě		
Přínosy	Počet odpovědí	Procentuální podíl
Nové vědomosti dítěte	68	37,0 %
Nové kamarádské vztahy	60	32,6 %
Větší samostatnost dítěte	52	28,3 %
Jiné přínosy	4	2,2 %
Celkový počet odpovědí	184	100 %

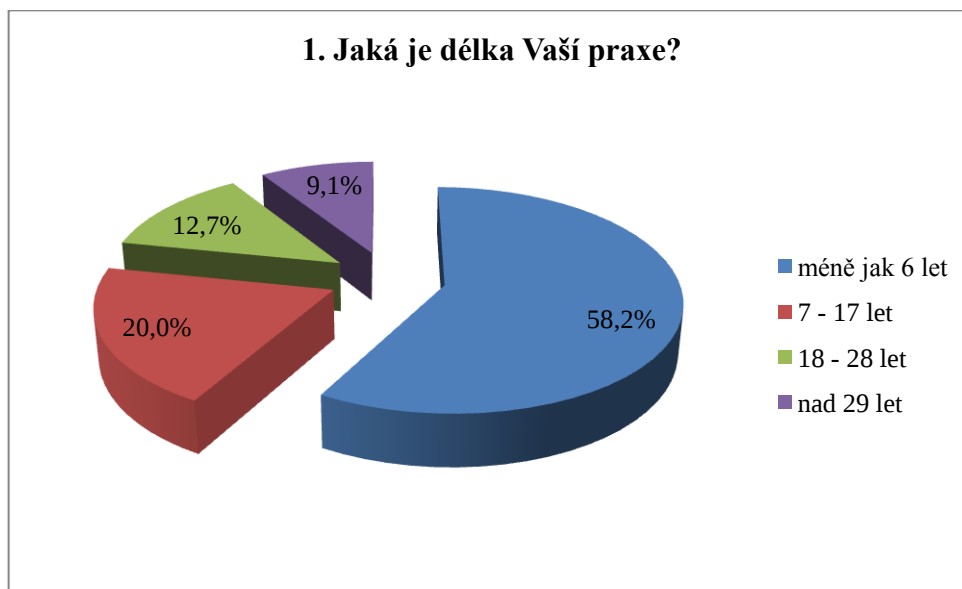
Tabulka 7 - Podíl odpovědí na položku č. 17

V tabulce 7 jsou uvedeny skutečné počty odpovědí v jednotlivých kategoriích vzhledem k celkovému počtu odpovědí.

9.2 Grafická prezentace výsledků jednotlivých položek dotazníku určeného pro učitelky mateřských škol

Položka č. 1: Jaká je délka Vaší praxe?

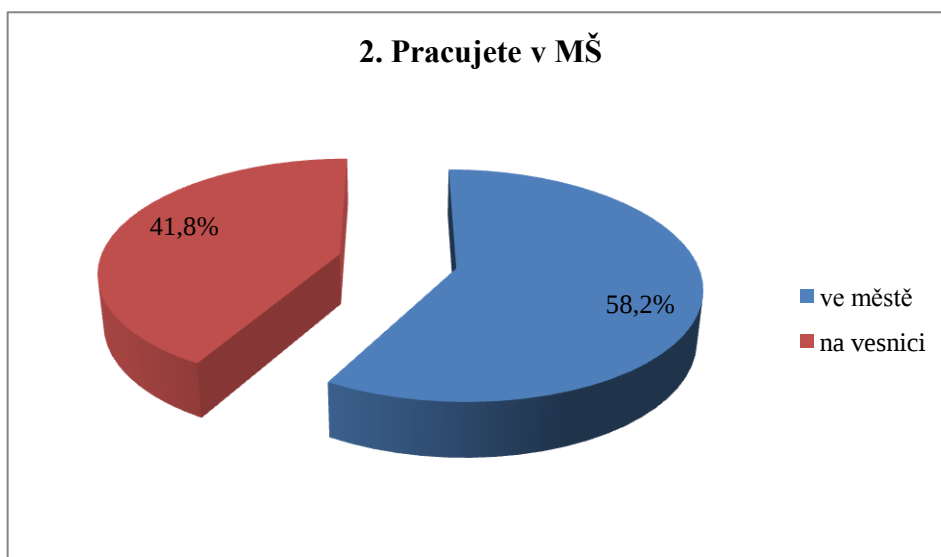
V této položce respondenty uvedly délku své praxe. Ze 110 respondentek 58,2 % (64) uvedlo délku praxe menší jak 6 let, 20,0 % (22) praxi 7 – 17 let, 12,7 % (14) praxi mezi 18 – 28 lety a nejmenší skupinu 9,1 % (10), tvořily učitelky s praxí nad 29 let.

Graf 18 - Podíl odpovědí na položku č. 1

Položka č. 2: Pracujete v MŠ:

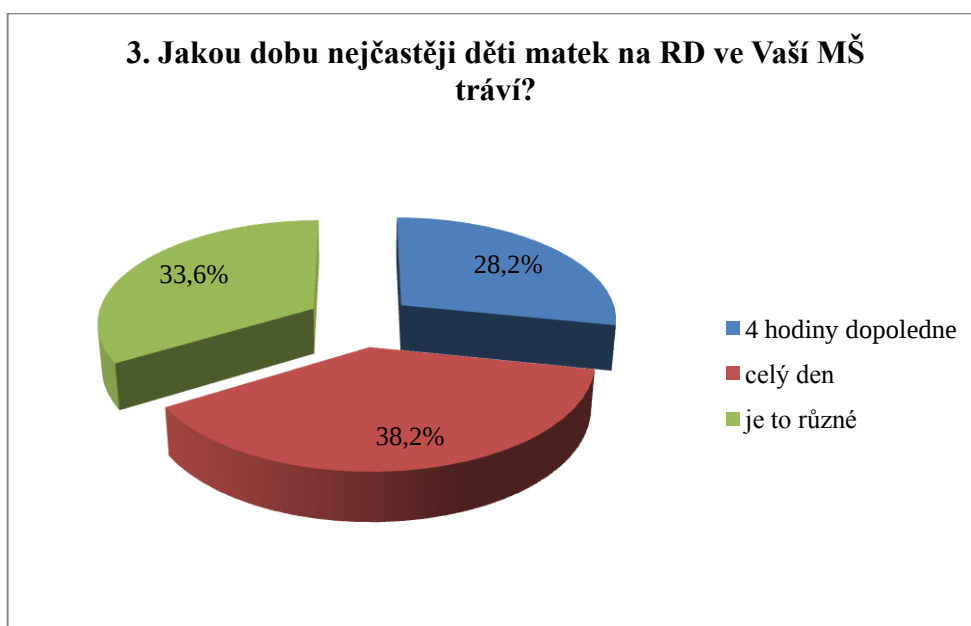
Ze 110 respondentek pracuje v MŠ ve městě 58,2 % (64) a na vesnici 41,8 % (46).

Graf 19 - Podíl odpovědí na položku č. 2

Položka č. 3: Jakou dobu nejčastěji děti matek na RD ve Vaší MŠ tráví?

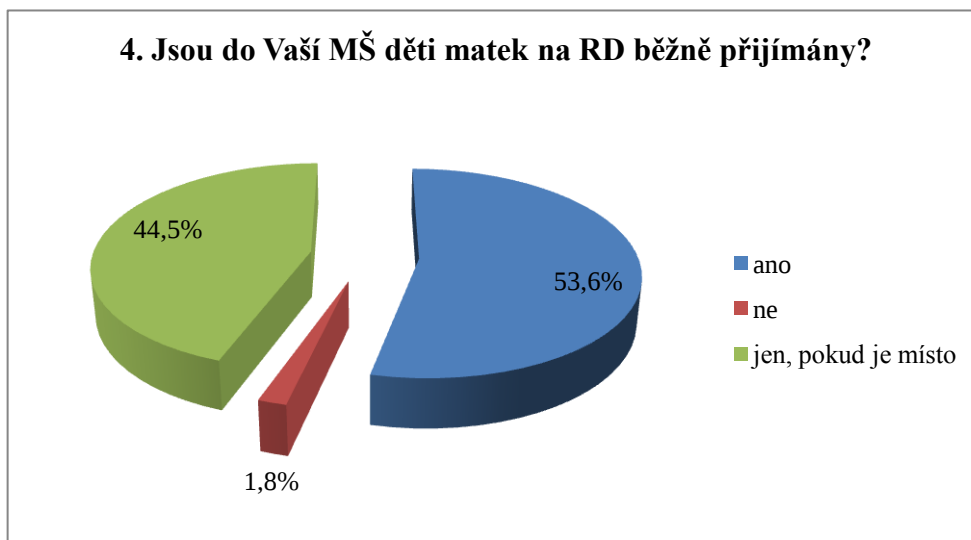
38,2 % (42) respondentek uvedlo, že děti tráví v MŠ celý den, 28,2 % (31) pouze 4 hodiny dopoledne a 33,6 % (37) označilo odpověď, že je to různé.

Graf 20 - Podíl odpovědí na položku č. 3

Položka č. 4: Jsou do Vaší MŠ děti matek na RD běžně přijímány?

Ze 110 respondentek 53,6 % (59) uvedlo, že ano, 1,8 % (2), že ne, a 44,5 % (49), že děti jsou přijímány jen, pokud je místo.

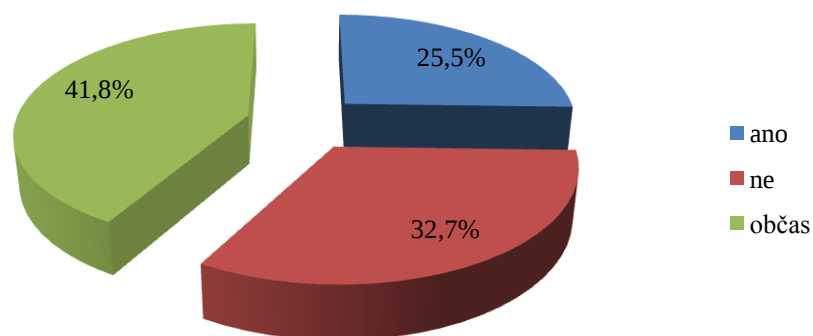

Graf 21 - Podíl odpovědí na položku č. 4

Položka č. 5: Navštěvují tyto děti MŠ i o prázdninách a při tzv. „omezeném provozu“?

V této položce 25,5 % (28) respondentek uvedlo, že děti matek na RD v tuto dobu MŠ navštěvují, 32,7 % (36), že ne a 41,8 % (46), že občas.

5. Navštěvují tyto děti MŠ i o prázdninách a při tzv. "omezeném provozu"?

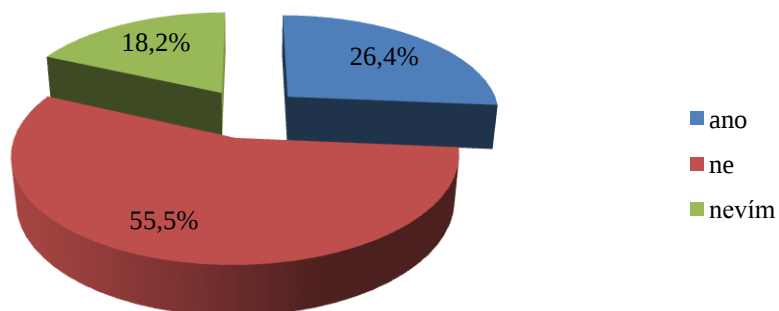

Graf 22 - Podíl odpovědí na položku č. 5

Položka č. 6: Jsou dle Vašeho názoru matky na RD více nakloněny spolupráci s MŠ než matky zaměstnané?

Na tuto položku odpovědělo 26,4 % (29) respondentek, že ano, 55,5 % (61), že ne a 18,2 % (20) uvedlo variantu, že neví.

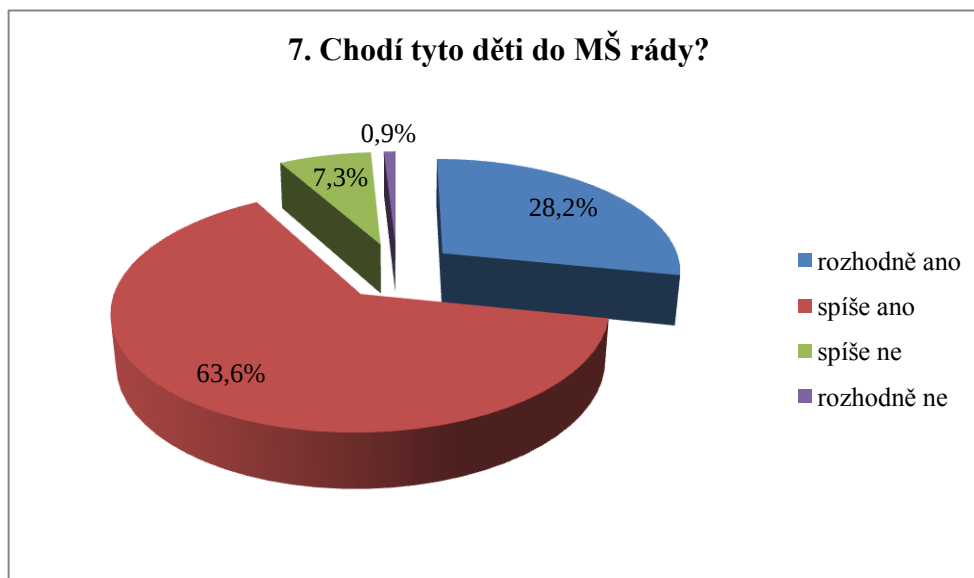
6. Jsou dle Vašeho názoru matky na RD více nakloněny spolupráci s MŠ než matky zaměstnané?

Graf 23 - Podíl odpovědí na položku č. 6

Položka č. 7: Chodí tyto děti do MŠ rády?

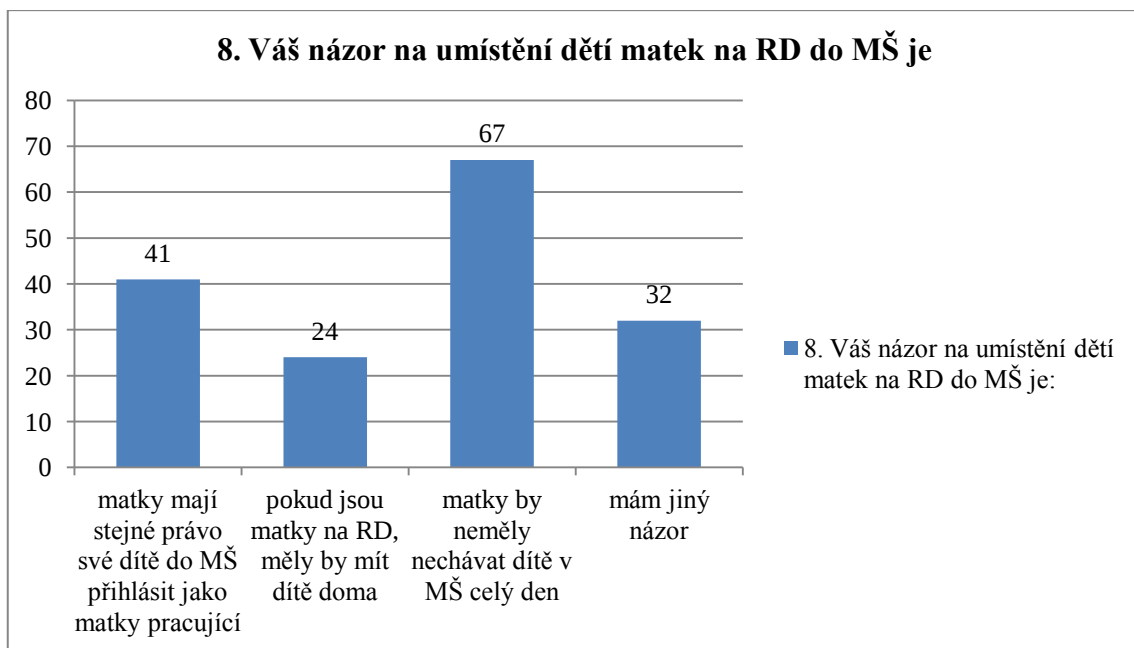
28,2 % (31) učitelek uvedlo, že rozhodně ano, 63,6 % (70), že spíše ano, 7,3 % (8) odpovědělo, že spíše ne a 0,9 % (1) respondentka odpověděla, že rozhodně ne.

Graf 24 - Podíl odpovědí na položku č. 7

Položka č. 8: Váš názor na umístění dětí matek na RD do MŠ je:

V této položce měly respondenty možnost označit více odpovědí. Celkový počet odpovědí je 164. Z toho 25,0 % tvoří varianta, že matky mají stejné právo své dítě do MŠ přihlásit jako matky pracující, 14,6 % varianta, že pokud jsou matky na RD, měly by mít dítě doma, 40,9 % varianta, že matky by neměly nechávat dítě v MŠ celý den a 19,5 % označilo variantu mám jiný názor. Jiné názory učitelek jsou popsány v tabulce 9.

Graf 25 - Podíl odpovědí na položku č. 8

Názor na umístění dětí matek na RD do MŠ		
Názory učitelek	Počet odpovědí	Procentuální podíl
Matky by neměly nechávat dítě v MŠ celý den	67	40,9 %
Matky mají stejné právo své dítě do MŠ přihlásit jako matky pracující	41	25,0 %
Jiný názor	32	19,5 %
Pokud jsou matky na RD, měly by mít dítě doma	24	14,7 %
Celkový počet odpovědí	164	100 %

Tabulka 8 - Podíl odpovědí na položku č. 8

V tabulce 8 jsou uvedeny skutečné počty odpovědí v jednotlivých kategoriích vzhledem k celkovému počtu odpovědí.

Jiné názory učitelek MŠ na umístění dětí matek na RD do MŠ
Negativní názory
Nechápu, že matka, která je na RD nechává své dítě v MŠ spát!
Matky na RD by měly uvolnit místo pro děti pracující matky!!!
Do 3 let by měly děti být jen s matkou.
Děti, které nezvládají separaci a v MŠ trpí, by matky do MŠ neměly dávat.
Matky by si měly užít dítě, dokud je „malé“, tento úžasný věk se již nezopakuje.
Některým dětem je líto, že je máma doma a ony jsou v MŠ celý den.
Dítě musí cítit, že není pro matku na obtíž, a že se veškerá péče matky nepřenesla na mladšího sourozence.
Matky by neměly dávat dítě do MŠ za každou cenu (nemoc, slavnosti, atd.).
Tyto děti „trpí“, chtěly by častěji chodit domů po obědě.
V době, kdy jsou plné kapacity v MŠ, je rozumné tvořit kritéria vzhledem k zaměstnaným rodičům.
Pozitivní názory
Nemá-li dítě doma dostatečně podnětné prostředí, je mu lépe v MŠ.
Pokud je dítě spokojené a vyžaduje kolektiv, nechť je v MŠ celý den, pokud ne, jen dopoledne.
Dítě má samo právo na kamarády a v oblasti sociální je pobyt (i byť jen krátkodobý) v MŠ velmi podstatný. MŠ není právem matky, ale právem dítěte!!!
Sama jsem dávala dceru do MŠ na 5 dní v měsíci, měla ráda děti, manžel byl vážně nemocný a pro dceru byla MŠ rozptýlením.
Ostatní odpovědi
Děti v MŠ celý den, jen případy, že to matka potřebuje z vážných důvodů.
Pro tyto děti jsou vhodné jen dopolední činnosti, zbytek dne by měly být s rodiči.
Jsou matky, které vnímají MŠ jako možnost pro svoje dítě (kontakt s vrstevníky) – pak ANO, pokud to matky vnímají jako získání volna pro sebe – pak NE.
Dítě matky na RD v MŠ ano, ale jen pokud nezabírá místo dítěti matce pracující.

Tabulka 9 - Podíl odpovědí na položku č. 8 – Jiné názory učitelek

9.3 Vyhodnocení předpokladů

1. Matky na RD umisťují své děti do MŠ proto, aby byly v kolektivu vrstevníků.

Tento předpoklad se týká položky č. 9 (Na co se Vaše dítě do MŠ nejvíce těší?) a č. 16 (Jaké byly Vaše důvody pro přihlášení dítěte do MŠ?). Obě dvě položky jsou z dotazníku určeného pro matky na RD.

V položce č. 9 z celkem 169 odpovědí 61 matek (tj. 36,0 %) odpovědělo, že se jejich dítě nejvíce těší do MŠ na kamarády. V položce č. 16 z celkem 190 odpovědí v 58 případech (tj. 30,5 %) matky uvedly, že jejich důvodem pro přihlášení dítěte do MŠ bylo, že chtěly, aby jejich dítě bylo v kolektivu vrstevníků.

Závěr: Z provedeného výzkumu vyplývá, že hlavním důvodem matek k přihlášení jejich dítěte do MŠ je, že chtějí, aby bylo jejich dítě v kolektivu vrstevníků a tudíž se předpoklad potvrdil.

2. Přínos MŠ pro dítě vidí matky především v nových vědomostech dítěte.

K tomuto předpokladu se váže položka č. 17 (Mateřská škola je pro mé dítě přínosem z těchto důvodů:). Položka je z dotazníku pro matky na RD. V položce č. 17 z celkem 184 odpovědí 68 matek (tj. 37 %) uvedlo, že přínos pro dítě vidí nejvíce v nově nabytých vědomostech dítěte.

Závěr: Tato odpověď byla v dané otázce nejčastěji označena a předpoklad byl potvrzen.

3. Dobu, kdy jsou děti v MŠ, tráví matky péčí o domácnost a mladšího sourozence.

Tento předpoklad se váže k položce č. 4 (Vaše dítě, které dochází do MŠ je:) a k položce č. 14 (Jak využíváte dobu, kdy je Vaše dítě v MŠ?). Položky jsou z dotazníku určeného pro matky na RD.

V položce č. 4 52,5 % (42) respondentek uvedlo, že jejich dítě, které dochází do MŠ má mladšího sourozence, se kterým je matka doma na RD. V položce

č. 14 respondentky nejčastěji, tj. v 39,6 % (59 odpovědí) označily, že se v době, kdy je jejich dítě v MŠ starají o domácnost a v 36,2 % (54 odpovědí) pečují o mladšího sourozence. Tyto dvě varianty byly v položce nejvýrazněji zastoupeny.

Závěr: Tento předpoklad byl potvrzen, matky se v době, kdy je jejich dítě v MŠ starají o domácnost a pečují o mladšího sourozence.

4. Učitelky mateřských škol pohlíží na zařazování dětí matek na RD do MŠ spíše negativně.

K tomuto předpokladu se vztahuje položka č. 8 (Váš názor na umístění dětí matek na RD do MŠ je:). Položka je z dotazníku určeného učitelkám MŠ. Z dotazníku určeného pro matky na RD se k tomuto předpokladu vztahuje otázka č. 11 (Setkala jste se s názory, že pokud jste na RD, měla byste si dítě nechat doma a plně se mu věnovat po celý den? V případě, že ano, kdo Vám toto řekl?)

V položce č. 8 byla z celkových 164 odpovědí nejčastěji, tj. v 40,9 % (67 odpovědí) označena varianta, že matky by neměly nechávat dítě v MŠ celý den. 14,7 % (24 respondentek) označilo variantu, že matky na RD by si měly dítě nechat doma. V jiné variantě odpovědí pak převažovaly spíše negativní názory (viz. tab 9). V položce č. 11 z dotazníku pro matky na RD matky uváděly, že názor, že si mají nechat dítě doma, jim řekly i učitelky mateřských škol.

Závěr: Z provedeného výzkumu vyplývá, že předpoklad byl potvrzen.

10 ZÁVĚREČNÉ SHRnutí ZÍSKANÝCH VÝSLEDKŮ

Z dotazníkového šetření mezi matkami na RD vyplynulo, že mateřská škola je pro dítě matky na rodičovské dovolené velkým přínosem i přesto, že by dítě mohlo trávit čas doma s matkou.

Dotazník určený pro matky na RD obsahoval mimo jiné, i položky, které se týkaly věku matek a jejich vzdělání. Šetření ukázalo, že nejpočetnější skupina matek, které umísťují své dítě do MŠ, je ve věku mezi 28 – 34 let a zhruba polovina z nich má středoškolské vzdělání. Dále jsme záměrně zařadili položku, ve které jsme se dotazovali, zda dítě matky na RD navštěvuje MŠ ve městě nebo na vesnici. Zjišťovali jsme, prokáže-li se v některých položkách rozdíl v odpovědích z hlediska toho, zda se jedná o mateřskou školu ve městě nebo na vesnici. Jediný výrazný rozdíl v odpovědích se projevil pouze ve vzdělání matek, kdy šetření ukázalo, že více vysokoškolsky vzdělaných matek z použitého výzkumného souboru, žije ve městě (17 matek ve městě, pouze 2 na vesnici). V dalších odpovědích se vzdělanost matek nijak výrazně neprojevila.

Předpokládali jsme (viz. Předpoklad č. 3), že většina matek, které jsou na RD a dávají starší dítě do MŠ, se doma stará ještě o mladšího sourozence. Tento předpoklad se nám potvrdil, matky s péčí o mladší dítě byly ve zkoumaném vzorku v největším zastoupení. Co se týče rodinného soužití, děti matek z našeho výzkumného souboru pochází převážně z úplných rodin. Zajímalo nás, jaký je průměrný věk dítěte při vstupu do MŠ. V dotazníkovém šetření byla nejpočetněji zastoupena varianta, že děti poprvé vstupují do MŠ ve věku 3 – 5 let. Zde se nabízí otázka, jak tomu bude v nejbližší budoucnosti. Změna legislativy a možnost umístit děti do MŠ od dvou let zřejmě způsobí, že budou do mateřských škol přijímány i děti mladší. Už nyní se mezi učitelkami mateřských škol vedou diskuze, zda je vhodné, aby dítě mladší tří let mateřskou školu navštěvovalo. V dalším výzkumu by tedy bylo zajímavé se na adaptaci dětí mladších tří let zaměřit.

Výsledky šetření dále ukázaly, že děti matek na RD tráví v MŠ většinou celý den, a toto se potvrdilo i v odpovědích učitelek MŠ. V dotazníkovém šetření učitelky často zmiňovaly, že některé děti tímto trpí, že by si je matky měly brát po obědě domů a nenechávat je v MŠ spát. Některé učitelky uvedly, že by si měly matky děti úplně nechat doma, respektovat jejich individuální potřeby a neupřednostňovat své potřeby.

Ve dnech, kdy má MŠ omezený provoz nebo jsou prázdniny, však tyto děti většinou MŠ nenavštěvují.

I přes všechny negativní názory se učitelky vyjádřily, že tyto děti chodí do mateřské školy rády. Matky také uvedly, že jejich děti doma o školce vypráví pozitivně, a že se do MŠ těší. Dle výsledků šetření se děti těší do MŠ zejména na kamarády, hračky a paní učitelky. S mateřskou školou byly, až na dvě výjimky, všechny matky spokojené. Protože nás zajímalo, zda je spolupráce matek na RD s mateřskou školou intenzivnější, než s matkami zaměstnanými, zařadili jsme do dotazníků i tuto položku. Učitelky MŠ uvedly, že matky na RD nejsou spolupráci nakloněny více, než matky zaměstnané. Totéž vyšlo i v odpovědích matek, kde ale matky zmínily, že jim spolupráce nebyla učitelkami nabídnuta. Zde se nabízí otázka, proč se učitelky nesnaží tyto matky do společných aktivit více zapojit.

Výzkum dále zjišťoval, zda mají matky problémy s umístěním dětí do MŠ. Většina uvedla, že problémy neměly. K této problematice se učitelky vyjádřily, že pokud není v MŠ míst dostatek, jsou děti matek na RD nepřijaty a přednost dostanou děti matek zaměstnaných. Poměrně často bylo matkám vytýkáno, že by si své děti měly nechat doma a plně se jim věnovat. Překvapilo nás, že nejvíce jim toto bylo sděleno rodinnými příslušníky, zejména prarodiči. Matky na RD také uváděly, že to, že by neměly dávat své dítě do MŠ, je jakousi „všeobecnou informací“, o které se často ve společnosti hovoří.

Učitelky ale i přesto všechno poukazovaly na to, že pobyt v MŠ je pro dítě velmi přínosný, především v případech, kdy dítě nemá sourozence, nebo vyrůstá v málo podnětném prostředí. Učitelky uvedly, že mateřská škola je právem dítěte a ne matky. Jako největší přínos pro dítě docházející do MŠ, označily matky odpověď, že se v MŠ naučí jejich dítě spoustu nových věcí, že je začleněno do kolektivu vrstevníků a domnívají se, že MŠ nabídne dítěti pestřejší program, než by mělo doma.

Obecně tedy lze říci, že MŠ má pro dítě velký přínos a všechny děti by měly mít možnost ji navštěvovat.

Na moji práci by mohlo navázat další šetření, kde by bylo zajímavé zjišťovat, jaký názor mají na péči o dítě v mateřské škole matky, které se rozhodly své dítě do MŠ neumístit ani v posledním ročníku před vstupem do základní školy. Bylo by zajímavé

porovnat, jak jsou naplňovány potřeby dítěte, které do mateřské školy nedochází oproti dětem, které MŠ navštěvují.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jaké jsou hlavní důvody matek na rodičovské dovolené k umístění jejich dětí do mateřské školy a jak na tuto problematiku nahlíží učitelky mateřských škol. V teoretické části jsme se zabývali tím, co je pro dítě předškolního věku z hlediska jeho vývoje nejdůležitější. Vymezili jsme současnou rodinu a její proměny, změny v pojetí mateřství a roli matky, vazbu dítěte s matkou a popsali jsme vzdělávání v současné mateřské škole. K těmto změnám patří i trend umístění dětí do MŠ i přesto, že je matka na rodičovské dovolené. Matky na rodičovské dovolené už nejsou v současné době izolovanou skupinou, ale jsou plně začleněny do společnosti a mají jako ostatní, svá práva. Tyto matky mají potřebu se během své rodičovské dovolené samy realizovat a využívají možnosti umístit dítě do MŠ. Ve společnosti však stále přetrvávají názory, že by si tyto matky měly nechat své děti doma.

Praktická část práce, která byla uskutečněna formou kvantitativního výzkumu, se opírala o námi stanovené předpoklady. Uskutečnili jsme dotazníkové šetření mezi matkami na rodičovské dovolené a učitelkami mateřských škol. Do dotazníků jsme zařadili i polouzavřené otázky, které respondentům poskytovaly možnost vyjádřit svůj názor na danou problematiku. Z výsledků šetření vyplynuly následující skutečnosti. Matky na rodičovské dovolené umísťují děti do mateřské školy především z důvodu, že jejich děti vyžadují pobyt ve skupině vrstevníků. Matky se také domnívají, že mateřská škola poskytne dítěti pestřejší program a že se zde dítě naučí spoustu nových věcí. Dle matek i učitelek MŠ chodí tyto děti do mateřské školy rády. Matky, často z důvodu péče o mladšího sourozence, nejsou schopny pro starší dítě zajistit aktivity, které dítěti poskytne mateřská škola. Zejména pro děti, které nemají sourozence a nemají partnera pro hru, má mateřská škola zvlášť velký význam. Často se vyskytují problémy s nedostatečnou kapacitou mateřských škol. Šetření ukázalo, že mnohdy dostanou místo v mateřské škole přednostně děti matek pracujících. Otázkou zůstává, proč by mělo být dítě matky na rodičovské dovolené odmítnuto, když má na kolektiv vrstevníků a šťastné dětství stejné právo, jako děti ostatní. Každé dítě má právo na mateřskou školu. Nejen veřejnost, ale někdy i učitelky mateřských škol, se k této problematice staví negativně. Učitelky MŠ upozorňují na to, že je třeba brát v potaz individuální potřeby dítěte a docházku do MŠ tomu přizpůsobit.

Zpracování této práce mi poskytlo širší náhled na danou problematiku a uvědomění si, že nelze mezi dětmi dělat jakékoli rozdíly. Došla jsem k závěru, že nejdůležitější je, aby byly všechny děti spokojené a měly stejné možnosti bez ohledu na to, zda je či není jejich matka na rodičovské dovolené. V naší práci jsme chtěli poukázat na to, že pokud dítě potřebuje kontakt s vrstevníky, mělo by mu být umožněno mateřskou školu navštěvovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČERMÁKOVÁ, Marie. *Proměny současné české rodiny : rodina-gender-stratifikace*. Vydání. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 2000. 170 s . ISBN 80-858-5093-1.
2. GAVORA, Petr. *Výzkumné metody v pedagogice. Příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno : Paido 1996. ISBN 80-859-3115-X.
3. GILLERNOVÁ, Ilona, KEBZA, RYMEŠ. *Psychologické aspekty změn v české společnosti : člověk na přelomu tisíciletí*. Vydání 1. Praha : Grada, 2011. 256 s. ISBN 978-802-4727-981.
4. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí : obrat k dítěti jako výzva a úkol učitele i rodiče*. Vydání 2. Praha : Portál, 2009. 288 s. ISBN 978-807-3676-285.
5. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vydání 1. Praha : Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3
6. HELUS, Zdeněk. *Vyznat se v dětech*. Vydání 2. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 211 s.
7. JEŘÁBKOVÁ, Blanka. *Mateřská škola jako životní prostor*. Vydání 1. Brno : Masarykova univerzita, 1993. 231 s. ISBN 80-210-0830-X.
8. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, PUPALA, Branislav. *Předškolní a primární pedagogika*. Vydání 2. Praha : Portál, 2010. 456 s. ISBN 978-80-7367-828-9.
9. KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Vydání 1. Praha : Grada, 2008. 200 s. ISBN 978-802-4715-681.
10. MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost : nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Vydání 1. Praha : Portál, 2002. 207 s. ISBN 80-717-8624-1.
11. MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, Michaela. *Rodina a práce : jak je sladit a nezbláznit se*. Vydání 1. Praha : Portál, 2009. 157 s. ISBN 978-807-3676-155.
12. NIESEL, Renate, GRIEBEL, Wilfried. *Poprvé v mateřské škole*. Vydání 1. Praha : Portál, 2005. 104 s. ISBN 80-717-8989-5.
13. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vydání 2. Praha : Portál, 2007. 219 s. ISBN 978-807-3672-508.
14. SPILKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Vydání 1. Praha : Portál, 2005. 312 s. ISBN 80-717-8942-9.

15. STUHLÍKOVÁ, Iva. *Zvládání emočních problémů školáků*. Vydání 1. Praha : Portál, 2005. 176 s. ISBN 80-717-8534-2.
16. SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole : školní a třídní vzdělávací program*. Vydání 1. Praha : Portál, 2010. 168 s. ISBN 978-807-3677-749.
17. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. Vydání 1. Praha : Mladá fronta, 2004. 71 s. ISBN 80-204-1187-9.
18. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Vydání 1. Praha : Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-717-8308-0.
19. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha 2005.

Zdroje na webových stránkách:

www.czso.cz

www.mpsv.cz

www.komunistickepravo.cz

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Podíl odpovědí na položku č. 1	40
Graf 2 - Podíl odpovědí na položku č. 2	41
Graf 3 - Podíl odpovědí na položku č. 3	41
Graf 4 - Podíl odpovědí na položku č. 4	42
Graf 5 - Podíl odpovědí na položku č. 5	42
Graf 6 - Podíl odpovědí na položku č. 6	43
Graf 7 - Podíl odpovědí na položku č. 7	43
Graf 8 - Podíl odpovědí na položku č. 8	44
Graf 9 - Podíl odpovědí na položku č. 9	45
Graf 10 - Podíl odpovědí na položku č. 10	46
Graf 11 - Podíl odpovědí na položku č. 11	47
Graf 12 - Podíl odpovědí na položku č. 12	48
Graf 13 - Podíl odpovědí na položku č. 13	48
Graf 14 - Podíl odpovědí na položku č. 14	49
Graf 15 - Podíl odpovědí na položku č. 15	50
Graf 16 - Podíl odpovědí na položku č. 16	51
Graf 17 - Podíl odpovědí na položku č. 17	52
Graf 18 - Podíl odpovědí na položku č. 1	53
Graf 19 - Podíl odpovědí na položku č. 2	54
Graf 20 - Podíl odpovědí na položku č. 3	54
Graf 21 - Podíl odpovědí na položku č. 4	55
Graf 22 - Podíl odpovědí na položku č. 5	56
Graf 23 - Podíl odpovědí na položku č. 6	56
Graf 24 - Podíl odpovědí na položku č. 7	57
Graf 25 - Podíl odpovědí na položku č. 8	58

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Podíl odpovědí na položku č. 9	45
Tabulka 2 - Podíl odpovědí na položku č. 10 (důvody nepřijetí dětí do MŠ)	46
Tabulka 3 - Podíl odpovědí na položku č. 11 (Kdo řekl matkám, že se mají o dítě starat doma)	47
Tabulka 4 - Podíl odpovědí na položku č. 14	49
Tabulka 5 - Podíl odpovědí na položku č. 15	50
Tabulka 6 - Podíl odpovědí na položku č. 16	52
Tabulka 7 - Podíl odpovědí na položku č. 17	53
Tabulka 8 - Podíl odpovědí na položku č. 8	58
Tabulka 9 - Podíl odpovědí na položku č. 8 – Jiné názory učitelek	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník určený pro matky na rodičovské dovolené

Příloha č. 2 Dotazník určený pro učitelky mateřských škol

Příloha č. 3 Legislativní úprava mateřské a rodičovské dovolené

DOTAZNÍK

Dotazník na téma: „Matka na rodičovské dovolené a dítě v mateřské škole“

Dobrý den,

jmenuji se Zuzana Krupilová a jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Chtěla bych Vás poprosit o spolupráci vyplněním následujícího dotazníku, s jehož pomocí získám informace k praktické části mé bakalářské práce. Práce zjišťuje názory na význam MŠ pro matky na rodičovské dovolené a na umístění jejich dětí do MŠ. Vaše odpovědi jsou pro mne velmi cenné. Dotazník je anonymní a jeho vyplnění obnáší cca 10 minut. Vámi vybrané odpovědi, prosím, zaškrtněte nebo vyplňte slovně.

Předem děkuji za Vaši vstřícnost, spolupráci a čas, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku.

1. Kolik Vám je let?

- a) 20 – 27
- b) 28 – 34
- c) 35 a více

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučena
- c) středoškolské
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

3. Vaše dítě navštěvuje MŠ:

- a) ve městě
- b) na vesnici

4. Vaše dítě, které dochází do MŠ je:

- a) jedináček
- b) má staršího sourozence
- c) má mladšího sourozence, se kterým jsem doma
- d) má mladšího i staršího sourozence

5. Vaše dítě vyrůstá v rodině:

- a) úplné
- b) jsem samoživitelka
- c) bydlím s dítětem u rodičů

6. V jakém věku začalo Vaše dítě navštěvovat MŠ?

- a) bylo mu méně než 3 roky
- b) 3 – 5 let
- c) začalo chodit až do předškolní třídy

7. Jakou dobu Vaše dítě v MŠ tráví?

- a) 4 hodiny dopoledne
- b) celý den
- c) pouze určité dny v týdnu

8. Vypráví Vaše dítě pozitivně o školce?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. Na co se Vaše dítě do MŠ nejvíce těší?

Prosím vypište.

.....

10. Měla jste problémy s přijetím Vašeho dítěte do MŠ?

- a) ne
- b) ano

Jaké? Popř. z jakého důvodu nebylo Vaše dítě přijato?.....

.....

11. Setkala jste se s názory, že pokud jste na rodičovské dovolené, měla byste si dítě nechat doma a plně se mu věnovat po celý den?

- a) ne
- b) ano.

Kdo Vám toto řekl?.....

.....

12. Navštěvuje Vaše dítě MŠ o prázdninách a při tzv. omezeném provozu (slučování tříd)?

- a) ano
- b) ne
- c) někdy

13. Jste s péčí o Vaše dítě v MŠ spokojena?

- a) velmi spokojena

- b) spokojena
- c) spíše nespokojena
- d) nespokojena

Proč?.....

14. Jak využíváte dobu, kdy je Vaše dítě v MŠ?

Možné označit více odpovědí.

- a) starám se o domácnost
- b) pečuji o mladšího sourozence
- c) pracuji z domova
- d) doplňuji si kvalifikaci
- e) jinak

Jak?.....

15. Spolupracujete s MŠ při pořádání akcí pro děti z MŠ?

Možné označit více odpovědí.

- a) ano, pomáhám s organizací a aktivně se účastním
- b) pouze se akcí se svým dítětem účastním
- c) ne, nebylo mi to nikdy učitelkami nabídnuto
- d) ne, nemám zájem

16. Jaké byly Vaše důvody pro přihlášení dítěte do MŠ?

Možné označit více odpovědí.

- a) chtěla jsem, aby mé dítě bylo s vrstevníky
- b) chci, aby se mé dítě co nejvíce rozvíjelo
- c) potřebovala jsem mít více času na péči o mladšího sourozence
- d) MŠ nabídne dítěti pestřejší program, než kdyby bylo doma
- e) jiné důvody

Jaké?
.....

17. Mateřská škola je pro mé dítě přínosem z těchto důvodů:

Možné označit více odpovědí.

- a) dítě se více osamostatní
- b) najde si zde nové kamarády
- c) naučí se spoustu nových věcí
- d) jiné přínosy

Vypište:

Děkuji za Váš čas, který jste věnovala vyplnění dotazníku.

DOTAZNÍK

Dotazník na téma: „Matka na rodičovské dovolené a dítě v mateřské škole“

Dobrý den,

jmenuji se Zuzana Krpilová a jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění následujícího dotazníku, s jehož pomocí získám informace k praktické části mé bakalářské práce. Práce zjišťuje názory učitelek mateřských škol na umístování dětí matek na rodičovské dovolené do MŠ. Vaše odpovědi přinesou velmi cenné informace, které pomohou objasnit sledovanou problematiku. Dotazník je anonymní a jeho vyplnění obnáší méně než 10 minut. Vámi vybrané odpovědi, prosím, zaškrtněte nebo vypište slovně.

Předem děkuji za Vaši vstřícnost, spolupráci a čas, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku.

1. Jaká je délka Vaší praxe?

- a) méně jak 6 let
- b) 7 – 17 let
- c) 18 – 28 let
- d) nad 29 let

2. Pracujete v MŠ:

- a) ve městě
- b) na vesnici

3. Jakou dobu nejčastěji děti matek na RD ve Vaší MŠ tráví?

- a) 4 hodiny dopoledne
- b) celý den
- c) je to různé

4. Jsou do Vaší MŠ děti matek na RD běžně přijímány?

- a) ano
- b) ne

c) jen, pokud je místo

5. Navštěvují tyto děti MŠ i o prázdninách a při tzv. „omezeném provozu“?

a) ano

b) ne

c) občas

6. Jsou dle Vašeho názoru matky na RD více nakloněny spolupráci s MŠ než matky zaměstnané?

a) ano

b) ne

c) nevím

7. Chodí tyto děti do MŠ rády?

a) rozhodně ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) rozhodně ne

8. Váš názor na umístění dětí matek na RD do MŠ je:

Možno označit více odpovědí.

a) matky mají stejné právo své dítě do MŠ přihlásit jako matky pracující

b) pokud jsou matky na RD, měly by mít dítě doma

c) matky by neměly nechávat dítě v MŠ celý den

d) mám jiný názor.

Jaký?.....
.....
.....
.....
.....

Děkuji za Váš čas, který jste věnovala vyplnění tohoto dotazníku.

Mateřská dovolená

Zaměstnankyni (matce) náleží v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě mateřská dovolená po dobu 28 týdnů. Porodila-li žena zároveň dvě nebo více dětí, je jí mateřská dovolená prodloužena na 37 týdnů. Na mateřskou dovolenou nastupuje žena zpravidla od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však na počátku osmého týdne. Mateřská dovolená nesmí být nikdy kratší než 14 týdnů a nesmí v žádném případě skončit nebo být přerušena před uplynutím 6 týdne od porodu. Po tuto dobu nepřísluší zaměstnankyni náhrada mzdy nebo platu, ale má nárok na dávky nemocenského pojištění a dávky státní sociální podpory. Pokud rodina, do které se narodí první dítě, má nízké příjmy, stát jí jednorázově přispěje na náklady související s jeho narozením – rodina dostane tzv. **porodné**. Nárok na porodné mají rodiny, které mají příjmy v kalendářním čtvrtletí předcházejícím kalendářnímu čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo, nižší než je 2,4 násobek životního minima rodiny. Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě. Pokud se narodí více dětí je jeho výše 19 500 Kč. (www.mpsv.cz)

Rodičovská dovolená

Právní úprava od 1. 12. 2012

„K prohloubení péče o dítě je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnankyni a zaměstnanci na jejich žádost rodičovskou dovolenou. Rodičovská dovolená se poskytuje matce dítěte po skončení mateřské dovolené a otci od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký o ni požádají, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let.“ (www.mpsv.cz)

Rodičovskou dovolenou nemusí zaměstnanec čerpat vcelku, tzn., pokud se zaměstnanec vrátí v jednom roce dítěte zpět do práce, může následně až do jeho tří let věku kdykoli požádat o poskytnutí rodičovské dovolené. Po skončení rodičovské dovolené musí být zaměstnanec zařazen na místo podle pracovní smlouvy. Po dobu čerpání rodičovské dovolené nepřísluší zaměstnankyni náhrada mzdy nebo platu, ale má nárok na dávku státní sociální podpory – **rodičovský příspěvek**.

*„Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, **nejdéle do 4 let věku dítěte.***

Rodičovský příspěvek je stanoven ve čtyřech výších daných v pevných měsíčních částkách:

- *zvýšená výměra 11 400 Kč,*
- *základní výměra 7 600 Kč,*
- *snížená výměra 3 800 Kč,*
- *nižší výměra 3 000 Kč“.* (www.mpsv.cz)

Pokud alespoň jednomu z rodičů lze k datu narození dítěte stanovit 70 % 30 násobku denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem, může si rodič volit jak výši, tak i délku pobírání rodičovského příspěvku. Volbu výše rodičovského příspěvku je možno měnit jedenkrát za tři měsíce.

„Pokud ani jednomu z rodičů nelze uvedený vyměřovací základ stanovit, náleží rodičovský příspěvek v pevných měsíčních částkách 7 600 Kč do konce 9. měsíce věku a následně ve výši 3 800 Kč do 4 let věku dítěte.

Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší 2 let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci. U dítěte, které dovršilo 2 roky věku, není docházka do zařízení omezena a příjmy rodiče již nejsou sledovány.

Rodičovské příspěvky, na které vznikl nárok podle právní úpravy platné do 31. 12. 2011, mohou přejít na novou právní úpravu kdykoli od ledna 2012 dle rozhodnutí rodiče.“(www.mpsv.cz)